

HELING, Burgerlijk Wetboek, artikel 792

792. **De erfgenamen die goederen van de nalatenschap hebben weggemaakt of verborgen gehouden, verliezen de bevoegdheid om de nalatenschap te verwerpen; al verwerpen zij deze, toch blijven zij zuiver erfgenaam, zonder op enig aandeel in de weggemaakte of verborgen gehouden zaken aanspraak te kunnen maken.**
792. Les héritiers qui auraient diverti ou recelé des effets d'une succession, sont déchus de la faculté d'y renoncer: ils demeurent héritiers purs et simples, nonobstant leur renonciation, sans pouvoir prétendre aucune part dans les objets divertis ou recelés.

Auteur: Johan VERSTRAETE

I. Begrip en toepassingsvoorwaarden

A. DEFINITIE

- 1 **Uit de klassieke rechtspraak en rechtsleer menen wij volgende definitie te mogen afleiden: heling van erfgoederen bestaat in elke daad die te kwader trouw wordt gesteld, waardoor een erfgenaam een onrechtmatig voordeel nastreeft in de goederen van de nalatenschap, ten nadele van zijn mede-erfgenamen of van de schuldeisers van de nalatenschap (art. 792 en 801 B.W.). (1)** Het komt ons voor dat deze definitie vatbaar is voor enige kritiek, zoals hierna mag blijken.

Ons B.W. kent eveneens het begrip 'heling van gemeenschapsgoederen' en heeft voor dit misdrijf – mutatis mutandis – een analoge regeling uitgewerkt (art. 1448 B.W., oud art. 1477 B.W.). Heling van goederen, afhankelijk van de huwelijks-goederengemeenschap, komt hier slechts in de rand ter sprake. Voor een systematische behandeling wordt verwezen naar de bespreking onder het artikel 1448 B.W. in deze reeks.

B. SANCTIES

- 2a. in het voordeel van de mede-erfgenamen: De heler verliest elk aandeel in de geheele goederen (art. 792 B.W.)
- 2b. in het voordeel van de schuldeisers van de nalatenschap: De heler wordt noodzakelijk zuiver aanvaardend erfgenaam. Hij verliest immers de bevoegdheid om de nalatenschap te verwerpen: al verwerpt hij deze, toch blijft hij zuiver erfgenaam (art. 792 B.W.). Heeft hij de nalatenschap aanvaard onder voorrecht van boedelbeschrijving, dan vervalt ook dat voorrecht (art. 801 B.W.).

Op de gevolgen van heling komen wij terug onder III (nrs. 39-63).

1) Cass., 2 mei 1957, R. W., 1958.59, 743 en Pas., 1957,1, 1041; Cass., 6 juni 1969, Pas., 1969, I, 900; Rb. Brugge, 9 februari 1981, T.B.R., 1983, nr. 2, 26; STOEFS-LESCRENIER, M.P., 'Chronique de jurisprudence en matière de recel successoral (1957-1973)', Rev. Not. B., 1974, 287-293; VAN SINAY, Th. en VERSTAPPEN, J., Boedelbeschrijvingen inzake familiaal vermogensrecht en faillissementen, Gent, Mys & Breesch, 1993, 20 e.v., nrs. 30-39; andere vonnissen en arresten achten heling toepasselijk op elk bedrog waarbij de erfgenaam, ten nadele van zijn mede-erfgenamen, de gelijkheid bij de verdeling zoekt te verbreken (zo o.m. Cass., 4 maart 1920, Rev. Not. B., 1920, 563; Cass. Fr., 4 december 1990, Bull. civ., 1990, I, 199).

C. TOEPASSINGSVOORWAARDEN

3. Opdat er sprake zou kunnen zijn van heling van erfgoederen worden traditioneel volgende voorwaarden gesteld (2):

1. **het wegmaken of achterhouden van goederen;**
2. **behorend tot de nalatenschap;**
3. **dit maneuver moet met bedrieglijk inzicht zijn geschied;**
4. **en moet uitgaan van een erfgenaam..**

4. *Voorafgaande bemerking:* Op zich is heling van erfgoederen een burgerlijk delict en dus geen strafrechtelijk misdrijf. (3) De beperkende interpretatieregels die gelden in het strafrecht ('*nulla poena sine lege*') zijn hier dus zeker niet van toepassing (4), wel integendeel: Indien men de regels overschouwt die onze wetgever heeft bedacht om de gelijkheid tussen de erfgenamen te waarborgen (verdeling in natura, inbreng, inkorting, vernietiging van de verdeling wegens benadeling enz.) en – zij het in mindere mate – om de schuldeisers te beschermen (tussenkost bij de verdeling, afscheiding der boedels, zijdelingse vordering enz.), dan kan het niet anders of de wetgever heeft de mede-erfgenamen en de schuldeisers (deze laatsten binnen het hun strikt toegemeten kader – zie o .m. art. 1167, al. 2 B.W.) een zo efficiënt mogelijke bescherming willen bieden tegen een al te gemakkelijk misdrijf dat het hele systeem kan ontwrichten: **heling van erfgoederen**. Wij stellen dan ook met genoeg vast dat onze rechtscolleges – en niet in het minst ons Hof van Cassatie – evolueren in de richting van een ruimere toepassing van het begrip.

1. *Wegmaken of verborgen houden van goederen*

5. Het begrip van heling of van verduistering omvat, volgens onze Cassatierecht-spraak, niet alleen daden die tot doel hebben de medeverdelers te bedriegen over de omvang of de belangrijkheid van de nalatenschap maar zeer algemeen in 'elke daad van kwade trouw waarbij de erfgenaam op de voorwerpen van de nalatenschap een ongeoorloofd voordeel wil verkrijgen ten nadele van de nalatenschap'. (5) Deze uitspraak doet het onderscheid vervagen tussen 'wegmaken' of 'verborgen houden' van goederen van de nalatenschap (of gemeenschap) – onderscheid dat door de wet wèl wordt gemaakt – en viseert elk bedrieglijk maneuver, materieel element, dat de gelijkheid bij de verdeling tracht te verbreken.

6. **Zowel het 'wegmaken' als het 'verborgen houden' noemen we 'heling' en deze kan zich onder vele gedaanten manifesteren:**

- de weduwe die naar aanleiding van de verzegeling door de vrederechter bij herhaling wordt betrappt op het buitensmokkelen en verstoppen van kasbons en goudstukjes (6);
- **een valse verklaring met betrekking tot de samenstelling van de nalatenschap, afgelegd ter gelegenheid van het afsluiten van de boedelbeschrijving (7);**

-
- 2) DE PAGE, H., *Trailé élémentaire de droit civil belge*, IX, 651; PHELINCKX-COENE M. en VERSTRAETE, J., 'Overzicht van rechtspraak. Erfenissen (1978.1987)', T.P.R., 1988, or. 93, p. 992 en STOEFS-LESCRENIER, M.P., 'Chronique de jurisprudence en matière de recel successoral (1957-1973)', Rev. Not. B., 1974, 287.
- 3) DE SMET, E., noot bij Brussel, 8 mei 1952, Ann. Not., 1954, 84 e.v.
- 4) DE SMET, E., 'Recel successoral', Ann. Not., 1954, 85 e.v. en MAZEAUD, *Leçons de droit civil*, IV, nr. 1097, 345.
- 5) STOEFS-LESCRENIER, M.P., o.c., Rev. Not. B., 1974, 287; Cass., 2 mei 1957, R. W., 1958-59, 743; Cam., 6 juni 1969, Pas., 1969, 1, 900
- 6) Brugge, 9 februari 1981, T.B.R., 1983, 1969, 1, 161.
- 7) Cass. 9 december 1993, Rec. Arr. Cass., 1994, 59 en bespreking HOFSTROSSLER, P., 57; Antwerpen, 27 juni 1984, Rev. Not. B., 1985, 144 en Brussel, 6 december 1967, Pas., 1968, 117.

- het verzwijgen van ontvangen schenkingen, al of niet gedaan met vrijstelling van inbreng (8);
- het voortbrengen van niet bestaande of terugbetaalde schuldvorderingen lastens de nalatenschap (9);
- een schijnverkoop door de decuius aan één van zijn voorbehouden erfgenamen ten nadele van de overige reservataire (10);
- het voorwenden van een 'loongift' (11);
- niets belet m.i. de toepassing van de sanctie op de mede-erfgenaam die te kwader trouw beweert pachter te zijn van nalatenschapsgoederen. Ook hij verstoort moedwillig de gelijkheid tussen de erfgenamen. Het beoogde (te schatten) voordeel zal enkel zijn mede-erfgenamen ten goede komen. Meer algemeen: elke kwaadwillig verkeerd gegeven kwalificatie van een rechtshandeling, waardoor het rechtmatig deel van de mede-erfgenaam of deelgenoot in de nalatenschap (of gemeenschap) wordt verminderd. Aldus: een bewaargeving die als schenking wordt voorgesteld, een commodaat als pacht enz.;
- ook het invoeren van een vals testament dat een legaat in zijn voordeel bevat (12), al moet men ook hier het 'wegmaken van goederen van de nalatenschap' breed interpreteren;
- het bedrieglijk achterhouden door de erfgenaam-lasthebber van goederen van de decuius-lastgever (13);
- het liquideren als erfgenaam-lasthebber van de rekening van de decuius op diens overlijdensdag en het bedrag doorsluizen naar de rekening van het kind of van een ander tussenpersoon van de erfgenaam (14);
- de verkoop door een mede-erfgenaam-lasthebber van een goed van de nalatenschap voor een lage officiële prijs, terwijl de lasthebber het verschil met de werkelijke verkoopprijs op zak steekt.
- de overboekingen op eigen rekening, zonder expliciete melding aan de notaris-vereffenaar (of aan de mede-erfgenamen), ook al heeft men alle rekeninguittreksels aan deze notaris overhandigd. (15)

-
- 8) Cass., 4 maart 1920, Réc. Gén. Enr. Not., 1920, 437 en Rev. Prat. Not., 1920, 563; Cass., 20 maart 1970, Rev. Not. B., 1971, 623 en Pas. 1970, 644 noot; Cass., 29 oktober 1973, Rev. Not. B., 1973, 627, adv. O.M.; Cass., 25 oktober 1985, T. Not., 1986, 251, noot F.B.; Brussel, 16 december, Rev. Prat. Not., 1928, 406; Luik, 7 november 1963, Rev. Not. B., 1968, 139; Brussel, 15 februari 1972, bevest. Cass., 8 maart 1974 Arr. Cass., 1974, 748.
- 9) Brussel, 8 december 1969, Rec. Gén. Enr. Not., 1971, 270 en Rev. Not. B., 1971, 393.
- 10) Rb. Hasselt, 19 juni 1946, T. Not., 1947, 76.
- 11) Cass., 8 maart 1974, Pas., 1975, 701 en Arr. Cass., 1974, 748; Rb. Turnhout, 29 oktober 1991, T.B.B.R., 1992, 434.
- 12) Cass., 6 juni 1969, R.W., 1969-70, 415, noot en Rev. Not. B., 1970, 111, noot; Rb. Oudenaarde, 15 oktober 1947, R. W., 1947-48, 329; Brugge, 11 januari 1985, T.Y.B.R., 1985, 43 en bespreking RAUCENT, L. en STAQUET, I., 'Les libéralités et les successions, Examen de Jurisprudence (1980-1987)', 720, nr. 46; Paris, 19 januari 1953, Sem. Jur., II, 7427, noot H. MAZEAUD.
- 13) Cass., 9 december 1993, Rec. Arr. Cass., 1994, 59, met bespreking HOFSTROSSLER, P., 57; Antwerpen, 30 oktober 1984, T. Not., 1985, 107; Corr. Namur, 25 juni 1992, Rev. Not. B., 1993, 465; Parijs, 21 februari 1987, D., 1988, 317, noot BRETON, A.
- 14) Zie hierover uitgebreid: FACQ, J., 'Over dubbelzinnige en onwaarschijnlijke handgiften', noot bij Rb. Antwerpen, 16 mei 1989, T. Not., 1993, 139-163.
- 15) Paris, 2 december 1987, R.N.D., 1988, art. 34334, 1224, met goedkeurende noot BRETON, A.

7. Het Franse Hof van Cassatie weigert de sanctie toe te passen op de erfgenamen die te kwader trouw een mede-erfgenaam buiten de verdeling hebben gelaten. (16) De reden is, aldus het Hof, dat artikel 792 B.W. het wegmaken of verborgen houden van *erfgoederen* bestraft en niet het verborgen houden van *erfgenamen*.

Het gemeen recht moet dus toegepast worden, wat betekent dat de verdeling kan vernietigd worden en dat het frauduleus optreden aanleiding kan geven tot schadevergoeding op grond van artikel 1382 B.W. Deze opmerkelijke uitspraak heeft heel wat uiteenlopende reacties uitgelokt. (17) In elk geval zal het Hof haar eigen definitie van heling moeten herzien, waar het stelt dat onder het materiële element van de heling moet worden verstaan: 'toute fraude qui a pour but de rompre l'égalité du partage, quelque soit le moyen employé pour y parvenir' of zelfs haar recente (18) engere omschrijving als 'des actes pouvant avoir pour effet de rompre l'égalité du partage á intervenir'.

2. *Goederen behorend tot de nalatenschap (of de ontbonden gemeenschap)*

- 8a. De sanctie van heling is uitgesloten wanneer de onverdeeldheid ontstaan is buiten de hypothese van het openvallen van de nalatenschap (of ontbinding van de huwelijksgoederengemeenschap). Zo is de sanctie niet voorzien bij verdeling van onverdeeldheden van gemeen recht (zoals deze o.m. kunnen bestaan tussen echtgenoten, gehuwd onder het stelsel der zuivere scheiding van goederen of bij vereffening van een ontbonden vennootschap). Volgens sommige rechtsleer echter (19) moet de sanctie ook toegepast worden op het geval van een feitelijke gemeenschap tussen niet gehuwde personen (en a fortiori dus ook bij echtgenoten, gehuwd onder het stelsel der scheiding van goederen). Wij vrezen dat de wettelijke basis hiertoe ontbreekt, al is de *ratio legis* duidelijk ook hier aanwezig.
9. Heling kan zijn oorsprong vinden in manoeuvres die dagtekenen van voor het openvallen van de nalatenschap (of ontbinding van de gemeenschap) zoals b.v. de geveinsde verkoop door de erflater, valse schuldbekentenissen ondertekend door de toekomstige decuius, het 'in bewaring nemen' van de kasbons van de erflater enz. Zolang de nalatenschap niet is opengefallen, kan er echter geen sprake zijn van heling (mogelijkerwijs wel van diefstal of misbruik van vertrouwen). (20) De erfgenaam kan de zaken nog steeds spontaan en tijdig in de verdeling doen betrekken. (21) De milde toepassing van dit principe staat thans bloot aan kritiek. (22) Met name Frans BOUCKAERT breekt een lans voor de toepassing van een veel strenger standpunt zoals dit thans wordt ingenomen door het Franse Hof van Cassatie. (23) Wij komen hier verder op terug (nrs. 31-36).

16) Cass. Fr., 25 mei 1987, *Bull. civ.*, I, nr. 172, 130, D., 1957, 465, noot A. BRETON, Rép. Defrénois, 1987, 1202, t1out CHAMPENOIS.

17) Zie referenties aangehaald in R.T.D. civ., 1987, 154, nr. 2.

18) Cass. Fr., 4 december 1990, *Bull. civ.*, I, nr. 282, 199.

19) DONNAY, M., Rép. Not., t. XV, Matières diverses, L. XI, 2, 435 nr. 420; vgl. VAN SINAY, T. en VERSTAPPEN, J., Boedelbeschrijvingen, Gent, 1993, 21, nr. 28.

20) Omtrent de problematiek i.v.m. het bepalen van het ogenblik van de ontbinding van het gemeenschappelijk vermogen, zie Commentaren, art. 1427 B.W. en 1278 Ger. W. (nieuw).

Omtrent de problematiek i.v.m. het bepalen van het ogenblik van het openvallen van de nalatenschap: zie o.m. PLELINCKX-COENE, M., *Erfrecht*, 45, nr. 26. Zie ook Commentaren, art. 718 B.W.

21) Brussel, 6 februari 1973 Rec. Gén. Enr. Not., 1974, nr. 21851 en Rev. Not. B., 1973, 564; Bergen, 28 januari 1986, Rev. Not. B., 1987, 59, noot SACE, J.; Rb. Mechelen, 20 september 1988, T. Not., 1990, 24; DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge*, IX, nr. 659, p. 479; SAÉE, J., gecit. noot, Rev. Not. B., 1987, 63; MAZEAUD, *Leçons de droit civil*, IV, 347, nr. J099 voegt hier wel aan toe: 'Il serait utile cependant de pouvoir atteindre de tels actes, et souhaitable que la jurisprudence puisse considérer ces biens comme étant biens successoraux par anticipation'; STOEFS-LESCRENIER, M.P., o.c., Rev. Not. B., 1974, 219 met verwijzingen.

22) MAZEAUD, *Leçons de droit civil*, IV, nr. 1099, p. 374.

23) BOUCKAERT, F., noot bij Cass., 29 november 1988, T. Not., 1990, 114.

10b. Schenkingen, gedaan vooruit en buiten deel, zijn volgens de thans heersende rechtspraak 'goederen van de nalatenschap' en moeten derhalve in hun geheel aangegeven worden. (24) Bepaalde rechtsleer- en niet de minst gezaghebbende (25) – en rechtspraak (26) wenste de sanctie van artikel 792 B.W. enkel toegepast te zien op het deel van de schenking dat het beschikbaar deel overschrijdt omdat, aldus de redenering, alleen dat gedeelte – via de inkorting – tot de (voor verdeling in aanmerking komende) goederen van de nalatenschap behoort. Volgens ons Hoogste Gerechtshof echter moeten schenkingen, gedaan met vrijstelling van inbreng, krachtens artikel 922 B.W. in hun geheel in aanmerking genomen worden voor het vormen van de 'fictieve massa' met het oog op het berekenen van het beschikbaar deel. Door de schenking verborgen te houden wordt de fictieve massa verkleind en daardoor ook het beschikbaar deel en de reserve, en wordt mogelijkwijze de orde van inkorting gewijzigd. (27)

11. De houding van ons Hof is wel zeer streng, want eventueel zal de schenking volledig vervallen ten voordele van de overige erfgenamen, terwijl de schenking misschien niet in het minst de reserve zou aangetast hebben, zodat zij volledig had kunnen behouden blijven voor de begiftigde. De raadgevende taak die hier op de notaris rust is onmiskenbaar.

De nootschrijver onder Cass., 25 oktober 1985 (28) stelt vast dat de vraag open blijft of heling kan slaan op goederen die buiten deel door de erflater werden geschonken, wanneer deze geen reservataire erfgenamen heeft nagelaten. Wij denken – in het licht van de aangehaalde strenge rechtspraak – dat de sanctie zal kunnen toegepast worden, zeker op vordering van de mede-erfgenamen. Immers, door de schenking te verzwijgen, wordt aan de andere erfgenamen de mogelijkheid ontnomen om na te gaan of de schenking inderdaad door de erflater buiten deel bedoeld werd. (29)

Uiteraard zal, zoals steeds, de kwade trouw van de erfgenaam moeten bewezen worden. Op de vraag of de schuldeisers de sanctie van artikel 792 (en art. 801) B.W. kunnen doen toepassen indien de erfgenamen de hun vermaakte schenkingen verzwijgen, komen we terug onder nr. 70 hierna.

Over bedrog dat geen enkel nadeel kan toebrengen aan de erfgenamen en/of schuldeisers van de nalatenschap handelen wij eveneens hierna (zie nrs. 17, 32, 39, 43 en 70).

-
- 24) Cass., 20 maart 1970, Pas., 1970, I, 644, Rev. Not. B., 1971, 623, met bespreking DILLEMANS, R., PUELINCKx-CoRNE, M. en VERSTRAETE, J., 'Overzicht van rechtspraak. Erfenissen (1968-1977)', T.P.X., 1978, nr. 23, p. I02; Cass., 25 oktober 1985, T.Not., 1986, 25, noot F.B. en R.W., 1985.86, 1865, noot. De incidentele vermelding door de begiftigde van een handgift in de boedelbeschrijving kan aanleiding geven tot heffing van het evenredig registratierecht. Daarom verdient het aanbeveling, aldus VAN SINAY, T. en VERSTAPPEN, J. (o.c., 157, nr. 333), in de boedelbeschrijving uitdrukkelijk opte nemen dat de vermelding van de handgift niet gebeurde met de bedoeling een titel te verschaffen doch uitsluitend ten bewarende titel. Volgens deze auteurs zal in dat geval in de praktijk niet tot heffing van het evenredig schenkingsrecht overgegaan worden.
- 25) In België: VAN QUICKENBORNE, M. en DEKKERS, R., 'Examen de Jurisprudence (1965 à 1972), Les successions et les libéralités', R.C.J.B., 1975, 178; C.S.W., Doss. 1562, Werken van het C.S.W., 1970, 284; in Frankrijk: R. SAVATIER, Dalloz, 1932, I, J69; MAZEAUD, Leçons de droit civil, IV, nr. 1099.
- 26) Cass., 30 december 1947, D., 1948, G. 25; J.C.P., 1948, II, 4591 en verdere verwijzingen in STOEES-LESCRENIER, M.P., 'Chronique de jurisprudence en matière de recel successoral (1957-1973)', Rev. Not. B., 1974, 288-289; Rb. Dendermonde, 24 januari 1931, Pas., 1931, III, 128.
- 27) O.m. Cass., 25 oktober 1985, T. Not. 1986, noot F.S.
- 28) BOUCKAERT, F., o.c., T. Nat., 1985, 26.
- 29) Vergelijk echter VAN DE VORST, J., 'Le recel dans les liquidations-partages', Rev. Prat. Not., 1923, 458 met verwijzing naar BAUDRY-LACANTINERIE en WAHL, II, nr. 1818.

12. De uitdrukking 'goederen van de nalatenschap' moet in de ruimste zin genomen worden: zowel lichamelijke als onlichamelijke goederen worden bedoeld (30), zowel onroerende (31) als roerende, zowel wettelijke als testamentaire of contractuele nalatenschap.(32)

3. *Het maneuver moet met bedrieglijk inzicht zijn geschied*

13. Enkel door het bedrieglijk inzicht van de erfgenaam/deelgenoot worden de sancties verantwoord:
- de bedoeling namelijk om het erfrechtelijk actief zo klein mogelijk te houden ten nadele van de schuldeiser van de nalatenschap (33); en/of
 - **de bedoeling om de mede-erfgenamen of deelgenoten (34) te beroven van hetgeen hun toekomst in de verdeling. (35)**
14. Zonder dit intentioneel element kan er van heling geen sprake zijn. Men moet dus wetens en willens en te kwader trouw gehandeld hebben. (36) Onzorgvuldigheid (37) of zelfs zware nalatigheid volstaan niet. (38) Er is geen kwade trouw bij de persoon die op het ogenblik van de feiten krankzinnig is (39) of zich vergist heeft. (40) Het verzuim van een schenking in een aangifte van nalatenschap op zich is onvoldoende om het bedrieglijk oogmerk aan te tonen, aangezien de aangifte van nalatenschap een puur fiscale akte is zonder burgerrechtelijke incidenties. (41) Ten andere, aldus MAZEAUD (42), het fiscaal bedrog inzake successierechten maakt de sanctie van heling niet toepasselijk: de fiscale sancties zijn specifiek en geheel verschillend van de burgerrechtelijke.

30) DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge*, IX, nr. 658, p. 478-479.

31) Contra: Rb. Doornik, 15 juni 1960, J.T., 1960, 523, en Rev. Prat. Not., 1960, 331 en met afkeurende bespreking door RAXHON, J.M., Rev. Prat. Not., 1961, 5.

32) Cass., 29 september 1955, Pas., 1956, I, 63.

33) PUELINCKX-COENE, M. en VERSTRAFTE, J., 'Overzicht van rechtspraak (1978-1987), Erfenissen', T. P.R., 1988, nr. 87, 985.

34) Soms is het juister te spreken van 'mede-erfgenaam' dan van 'deelgenoot'. Er bestaat geen onverdeeldheid tussen de langstlevende echtgenoot die slechts recht heeft op het vruchtgebruik en de erfgenamen van de eerststervende. Beiden zijn mede-erfgenamen maar geen deelgenoten. Toch wordt toepassing van art. 792 B.W. niet uitgesloten. (Rb. Brugge, 9 februari 1981, T.B.R., 1983, 26; STOEFS-LESCRENIER, M.P., o.c., Rev. Not. B., 1974, 291, met verwijzingen.

35) Of, om het in de termen van ons Hof van Cassatie te zeggen: 'elk bedrog dat van aard is aan de deelgenoten te onthouden wat hun in de verdeling toekomt' (Cass., 2 mei 1957, Pas., 1957, I, 1039 en Cass., 6 juni 1969, R. W., 1969-70, 415 en J.T., 1969, 634.); zoals hoger aangestipt is deze omschrijving te breed indien men de letterlijke interpretatie van art. 792 B.W. aankleeft, gegeven door het Franse Hof van Cassatie (25 mei 1987, Buil. dv., I, nr. 172, 130). Dit artikel, aldus het Hof, sanctioneert het wegmaken of verborgen houden van erfgoederen, niet het verborgen houden van erfgenamen.

36) Art. 801 B.W. (het misdrijf bedoeld in art. 801 en 792 is equivalent. Zie o.m. Cass., 10 maart 1967, Rev. Prat. Not., 1968, 413).

37) I.v.m. het verval van het voorrecht van boedelbeschrijving ten nadele van de erfgenaam die goederen verborgen heeft gehouden of die, wetens en willens en te kwader trouw, verzuimd heeft goederen van de nalatenschap in de boedelbeschrijving te doen opnemen (art. 801 B.W.) besliste het Hof van Cassatie (10 oktober 1985, T. Not. 1986, 352, R. W. 1986-87, 195) dat, indien de nalatigheden of onjuistheden niet wetens en willens en te kwader trouw waren gebeurd, er geen verval van voorrecht was. De erfgenaam zal wel moeten overgaan tot een bijkomende boedelbeschrijving zo hij de onvolledigheid ontdekt, wil hij zich op dat ogenblik niet schuldig maken aan bedrog (PUELINCKX-COENE, M. en VERSTRAETE, J., 'Overzicht van rechtspraak, Erfenissen. 1977-1987', T.P.R. 1988, 984, nr. 87; VAN SFNAY, T. en VERSTAPPEN, J., Boedelbeschrijvingen, 9, nr. 20).

38) Brussel, 19 juli 1898, Rev. Prat. Not., 1898, 11; DE PAGE, *Traité*, IX, nr. 653, p. 475.

39) Brussel, 4 april 1885, J.T., 1885, 537.

40) Luik, 18 december 1930, B.J., 1931, 211.

41) Rb. Gent, 10 februari 1943, Rev. Prat. Nat., 1943, 245 en Brussel, 6 februari 1953, Rec. Gén. Enr. Not., 1974, 378.

42) MAZEAUD, *Levens de droit civil*, IV, nr. 1099, p. 346, met verwijzing naar Paris, 19 januari 1953, Sem. Jur., 1953, II, 7427, noot MAZEAUD H.

VAN SINAX en VERSTAPPEN zijn het, o.i. terecht, hiermede niet eens: de sanctie van artikel 792 B.W. kan door alle belanghebbenden worden ingesteld, nl. mede-erfgenamen, hun schuldeisers krachtens de zijdelingse vordering van artikel 1166 B.W., en ten slotte ook de schuldeisers van de nalatenschap. (43) Vermits de fiscus ook zo'n schuldeiser is, zou hij strikt genomen ook het recht hebben de eis tot vervallenverklaring van de helende erfopvolger in te stellen wanneer hij daar belang bij heeft. De auteurs voegen er echter wel aan toe dat de Administratie in de praktijk van dit recht geen gebruik maakt. (44)

15. De wens of opdracht van de erflater om een gift geheim te houden, stelt de erfgenaam niet vrij van de meldingsplicht na overlijden. (45)
16. **De erfgenamen hebben een positieve meldingsplicht.** Zij kunnen zich niet verschuilen achter het feit dat zij aan de notaris-vereffenaar alle documenten hebben afgegeven waaruit deze had kunnen afleiden dat zij bepaalde zaken van de nalatenschap in hun bezit hebben.

De erfgenamen moeten melding maken van alles wat ze rechtstreeks of onrechtstreeks van de erflater hebben ontvangen en van alles wat ze voor of na het overlijden van de te verdelen massa hebben vooraf genomen en deze melding moet spontaan gebeuren, zonder dat men de notaris of de mede-erfgenamen zelf met een onderzoekstaak moet belasten. (46)

17. Zelfs heling die geen daadwerkelijke schade toebrengt aan de beschermde personen lijkt thans gesanctioneerd: zoals wij hoger (zie nr. 11) hebben aangestipt, wordt de sanctie toegepast op de erfgenaam die, in aanwezigheid van reservataire erfgenamen, geen melding maakt van de precipitaire gift aan hem gedaan, zelfs indien deze gift het beschikbaar deel niet overtreft. (47) De mede-erfgenamen hebben er immers belang bij de juiste samenstelling van de fictieve massa te kennen, om de omvang van het beschikbaar deel en het bedrag van de eventuele inkorting te kunnen bepalen. Zij hebben er ook belang bij te weten wat het karakter (al of niet precipitair), bedrag en tijdstip van de schenking is geweest om het bedrag, de modaliteiten en de volgorde van de eventuele inkorting te kunnen vaststellen.

Het behoort dus zeker tot de taak van de notaris-vereffenaar om, voor hij zijn werkzaamheden van vereffening-verdeling start, partijen zo volledig mogelijk en bij voorkeur ook schriftelijk te informeren, zodat misverstanden over de meldingsplicht in de mate van het mogelijke worden uitgesloten. (48)

De notaris die nalaat de partijen te wijzen op de strafrechtelijke gevolgen van meened kan trouwens worden gestraft wegens medeplichtigheid aan meened.

-
- 43) Naar wij menen: zelfs de legatarissen ten bijzondere titel die in dit verband als schuldeisers van de nalatenschap optreden. Contra: HOFSTROSSLER, P., 'Over heling en andere leuke erfrechtelijke begrippen', Rec. arr. Cass., 1994, 58.
- 44) VAN SINAY, T. en VERSTAPPEN, J., Boedelbeschrijvingen, 190, nr. 405.
- 45) SACS, J., noot bij Cass., 27 januari 1987, Rev. Not. B., 1987, 218.
- 46) Paris, 2 december 1987, R.N.D. 1988, Art. 34334, 1224, noot BRETON, A.
- 47) Cass., 20 maart 1970, Pas., 1970, 1644, noot en Rev. Prat. Not., 1971, 623; Cass. Fr., 30 mei 1973, D., 1974, 1, 1, noot A.B.; Cass., 25 oktober 1985, T. Not., 1986, 251, noot F.B.; Cass., 23 mei 1991, R.W., 1991-92, 635, J.T.; 1991, 716 en T. Not., 1992, 231, noot; Rb. Luik, 21 mei 1991, J.T., 1991, 113 en Rec. Gin. Enr. Not., 1991, 376.
- 48) HOFSTRÓSSLER, P., art. cit., 57-58; VAN SINAY, T. en VERSTAPPEN, J., Boedelbeschrijvingen inzake familiaal vermogensrecht en faillissementen, 12, nr. 23; VERSTRAETE, J., 'Heling van erfgoederen of gemeenschapsgoederen', N.F.M., 1992, 284 e.v.

18. In een recente uitspraak heeft het Franse Hof van Cassatie toch paal en perk gesteld aan een mogelijkerwijs blinde toepassing van het begrip 'heling': was de definitie van heling tot dan 'elk bedrog dat tot doel heeft de gelijkheid bij de verdeling te verbreken, welk ook het gebruikte middel is om dit te bereiken', dan beperkte het Hoogste Franse Gerechtshof de gewraakte manoeuvres o.i. terecht tot 'des actes pouvant avoir pour effet de rompre l'égalité du partage à intervenir'. (49) Een 'ondeugdelijke poging', een manoeuvre dat juridisch onmogelijk een schadelijk effect kan hebben, wordt dus niet bestraft. Zo zal de burgerlijke sanctie van heling niet kunnen toegepast worden op de mede-erfgenaam die, via een vals testament, het beschikbaar deel van de nalatenschap tracht te bekomen, indien blijkt dat dit beschikbaar deel reeds tevoren door onherroepelijke precipitaire giften volledig benomen was (50), of wanneer de erfgenaam goederen achterhield die niet aan de nalatenschap maar aan een derde of blijikbaar aan hemzelf toebehoorden. (51)
19. Frauduleuze bedoelingen op zichzelf volstaan niet. Zij moeten zich door een bedrieglijke handeling geopenbaard hebben. Zelfs wanneer die handeling haar uitwerking mist ten gevolge van omstandigheden vreemd aan de wil van de erfgenaam. (52)
20. **De wet eist nergens dat het slachtoffer van de heling zijn schade zou bewijzen. (53) De specifieke sanctie is trouwens geheel vreemd aan artikel 1382 B.W. (54) Wil hij de straf ontlopen, dan zal de heler moeten bewijzen dat zijn bedrieglijk manoeuvre geen enkele schade kon toebrengen aan mede-erfgenamen, respectievelijk schuldeisers.**
21. Opdat de sanctie van heling zou kunnen toegepast worden, is het noodzakelijk dat het bedrog er op gericht was de gelijkheid tussen de erfgenamen te verstoren (of de schuldeisers van de nalatenschap te bedriegen). Dit betekent dat wanneer het bedrog op een ander doel gericht was, de sanctie van heling niet kan toegepast worden. (55)

Er is dus, althans volgens sommigen, geen heling wanneer het bedrog b.v. enkel om fiscale redenen is geschied. (56) Deze restrictie geeft de heler ogenschijnlijk een al te gemakkelijk excuus en zet de deur open voor misbruiken.

Ik meen evenwel dat de heler zal moeten bewijzen dat de fiscale reden niet slechts een bijkomende reden voor het wegmaken of verborgen houden van de te verdelen goederen was.

-
- 49) Cass. civ., 4 december 1990, Bull. civ., 1, nr. 282, 199. In casu had de erfgename een vals testament gemaakt waarbij haar het beschikbaar deel was gelegateerd. Het testament kon geen uitwerking hebben omdat het beschikbaar deel reeds voordien was uitgeput door precipitaire schenkingen aan haar zuster en haarzelf. Het verval van haar rechten in het beschikbaar deel werd door het Hof onwettig verklaard.
- 50) Cass. Fr. 4 december 1990, Bull. civ., 1, 199, nr. 282 en bespreking PATARIN, J., 'Successions et liberalités', R.T.D.C., 1992, 423.
- 51) DE PAGE, H., o.c., IX, 479, nr. 659.
- 52) Cass., 6 juni 1969, Arr. Cass., 1969, 972, R. W., 1969-70, 415, noot, J.T., 1969, 634, Pas., 1969, 600 en Rev. Prat. Not., 1970, III, noot; Brussel, 24 januari 1889, Pas., 1889, II, 214; Rb. Brussel, 10 maart 1926, Rev. Prat. Not., 1927, 155 en Brussel, 8 december 1969, Pas., 1970, 59, Rec. Gén. Enr. Not., 1971, 270 en Rev. Not. B., 1971, 393; VAN SINAY, T. en VERSTAPPEN, J., O.C., 21, nr. 31.
- 53) Vgl. Cass. Fr., 12 juli 1983, Bull. civ., 1983, nr. 208, 185.
- 54) DILLEMANS, R., PUELINCKX-COENE, M. en VERSTRAETE, J., 'Overzicht van rechtspraak', Erfenissen (1969-1977), T.F.R., 1978, nr. 24, 104.
- 55) Zo weigerde de Rechtbank van Brugge (2 oktober 1978, T. V.B.A., nr. 3, 15, volgens noot bevestigd door Gent, juni 1983, niet gepubliceerd) de sanctie toe te passen n.a.v. het verborgen houden van een als verkoop vermomde schenking. De weigering bepaalde verklaringen af te leggen vond volgens de Rechtbank eerder haar oorsprong in de bedoeling nog met de klagende erfgenamen te moeten geconfronteerd worden of met hen contact te moeten hebben, veeleer dan het beogen van een persoonlijk voordeel of een beïnvloeding van de te verdelen massa!
- 56) TERRE, F. en SIMLER, Ph., Précis Dalloz, 1989, Droit civil – Les régimes matrimoniaux, nr. 701, 613; vgl. DILLEMANS, R. en VERSTRAETE, J., 'Overzicht van rechtspraak, Erfenissen (1961-1967)', T.P.R., 1968, 381, nr. 17.

Hij zal derhalve op een of andere wijze moeten kunnen aantonen dat hij zijn mede-erfgenamen niet onwetend heeft gelaten omtrent de verborgen gehouden activa wil hij zelf niet het slachtoffer worden van kwaad opzet van zijn mede-erfgenamen die beweren dat zij van het bestaan van de fiscaal verzwegen activa niet werden in kennis gesteld. De genomen risico's zijn derhalve niet enkel van fiscale aard... (57) Zoals hoger (zie nr. 14) aangestipt, zou de fiscus, in zijn hoedanigheid van schuldeiser, o.i. wel artikel 792 B.W. kunnen invoeren.

22. Uiteraard wordt bedrieglijk inzicht niet verondersteld maar moet het bewezen worden (art. 2268 B.W.). Dit bewijs kan geleverd worden door alle middelen van recht, zelfs met eenvoudige vermoedens wanneer zij ter zake voldoende, gewichtig, bepaald en overeenstemmend zijn. (58) Al zal kwade trouw meestal vrij gemakkelijk af te leiden zijn uit de omstandigheden, toch zal het belangrijk zijn de nodige aandacht aan de bewijsvoering te besteden. De rechtbanken lijken immers van een gebrekkige bewijsvoering inzake bedrog nogal eens gebruik te maken om een naar hun inzicht billijke uitspraak te doen. (59)
23. Zeer veel uitspraken stellen dat het bedrieglijk optreden geschiedt in het eigen belang van de erfgenaam of deelgenoot. (60) Deze voorwaarde staat niet in de wet, noch in artikel 792 B.W. noch in artikel 1448 B.W. **De wet sanctioneert niet het frauduleus nastreven van eigen profijt in de verdeling maar wel het frauduleus benadelen van de deelgenoten, mede-erfgenamen of schuldeisers.**

Het eigen voordeel van de heler moet dan ook ten stelligste verworpen worden als bijkomend vereiste voor toepassing van de sanctie. (61) De erfgenaam, gewezen lasthebber van de decuius, die kort voor het overlijden van de erflater diens rekeningen heeft geplunderd door de tegoeden over te hevelen naar de rekeningen van zijn kinderen (al dan niet tussenpersonen) (62) en bedrieglijk beweert te hebben gehandeld in opdracht van de erflater, moet de sancties ondergaan, voorzien door artikel 792 B.W.: teruggave van de ontvreemde gelden (interessen inbegrepen (63)), verlies van zijn erfelijke aanspraken hierin en desgevallend gedwongen aanvaarding van de nalatenschap met persoonlijke gehoudenheid tot de schulden van de nalatenschap als gevolg (cf. infra, nis. 41-56).

-
- 57) Over de vraag of de fiscus zelf de sanctie van heling kan invoeren indien hij daarbij belang heeft: zie supra, nr. 14.
- 58) Rb. Brugge, 13 juli 1943, T. Not., 1945, 107; Brussel, 15 februari 1972, bevest. Cass., 8 maart 1974, Arr. Cass., 1974, 748 en Pas., I, 701 (de rechter ten gronde leidt de bedrieglijke bedoeling af uit de houding van de erfgenaam), hierover meer in: SACE, J., noot bij Cass. Fr., 27 januari 1987, Rev. Not. B., 1987, 218 met talrijke verwijzingen.; Rb. Luik, 21 mei 1990, Ree. Gén. Enr. Not., 1991, 376.
- 59) Zie in dit verband b.v. Brussel, 6 februari 1973, Rec. Gén. Ent. Not., 1974, 378 en Rb. Brugge, 2 oktober 1978, T.B.R., nr. 3, 15, volgens noot bevestigd door Gent, 23 juni 1983, niet gepubliceerd; PUELINCKX-COENE, M. en VERSTRAFTE, J., 'Overzicht van de rechtspraak Erfenissen (1978-1987)', T.P.R., 1988, 993, nr. 95.
- 60) B.v. in België: Cass. 2 mei 1957, R. W., 1958-59, 743; Cass., 6 juni 1969, Pas., 1969, 900; Brussel, 6 februari 1973, Rec. Gin. Enr. Not., 1974, 378: 'tout agissement frauduleux par lequel un héritier tente de diminuer la succession à son profit'; in Frankrijk: Cass. Fr., 30 mei 1973, D.I., 1974, 1, noot A.B.
- 61) SCHICKS, A. en VANISTERBEEK, A., Traité formulaire, IV, 171 en VAN DE VORST, J., 'Le recel dans les liquidations-partages. Conséquences des déchéances pour l'établissement des droits des parties', Rev. Prat. Not., 1923, 453.
- 62) Door derden te betrekken in de heling zou de heler zijn mede-erfgenamen gemakkelijk voor extra bewijsproblemen kunnen stellen, zeker als nog zou moeten aangetoond worden dat hij toch in eigen voordeel heeft willen handelen.
- 63) Zie hierna: afdeling II. Gevolgen van de Heling, 2.A.

4. *Heling gaat uit van een erfgenaam (of echtgenoot, gehuwd in gemeenschap)*

- 24a. **De sancties, voorzien door artikel 792 B.W. (en art. 801 B.W.) treffen enkel de erfgenamen, waarmede worden bedoeld de personen die betrokken zijn bij de verrichtingen van de vereffening en verdeling van de nalatenschap (64): intestaat erfgenaam, algemene legataris of legataris ten algemene titel en contractueel erfgestelde. (65)**
25. **De sancties kunnen ook de langstlevende echtgenoot treffen. Het feit dat er tussen de echtgenoot-vruchtgebruiker en de overige erfgenamen geen onverdeeldheid bestaat, sluit de toepassing van artikel 792 B.W. niet uit. (66) (67)**
26. ***Vallen echter wel buiten de toepassing van artikel 792 B. W:***

– *De bijzondere legataris.* (68) Wanneer de bijzondere legataris zichzelf in het bezit stelt van zijn legaat, komt hij tekort aan zijn plicht om legaatgift te vragen maar maakt zich niet schuldig aan heling. Verduistert hij andere zaken van de nalatenschap, dan zal hij wel tot teruggave kunnen verplicht worden en eventueel tot schadevergoeding (en mogelijkerwijs strafrechtelijke sancties moeten ondergaan) maar is er geen verval van zijn legaat. (69)

Quid indien de heler tegelijk erfgenaam (intestaat of erfgesteld) en bijzonder legataris is? Dat hij de sanctie van heling moet ondergaan is duidelijk: hij is immers erfgenaam. Probleem is wel: is er verval van erfrecht tot beloop van maximaal zijn erfdeel of tot beloop van maximaal het gecumuleerde bedrag van zijn erfdeel en zijn bijzonder legaat, zodat hij mogelijkerwijze niets krijgt, ook niet in zijn hoedanigheid van bijzonder legataris? (70)

-
- 64) Cass., 9 december 1993, Recente Arresten van het Hof van Cassatie, 1994, 59 en bespreking HOFSTROSSLER, P., 'Over heling en andere leuke erfrechtelijke begrippen', zelfde tijdschrift, 57; DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge*, IX, nr. 654, p. 475.
- 65) Luik, 9 november 1954, Pas., 1956, 12 en Rec. Gén. Enr. Not., 1958, 141; MAZEAUD, *Leçons de droit civil*, IV, nr. 1100, p. 347; PUELINCKX-COENE, M. en VERSTRAETE, J., 'Overzicht van rechtspraak (1978-1987), Erfenissen', T.P.R., 1988, nr. 97, p. 995; SALE, J., noot bij Cass. Fr., 27 januari 1987, Rev. Not. B., 1987, 220; STOEFES-LESCRENCER, M.P., o.c., Rev. Not. B., 1974, 291, met verwijzingen.
- 66) Cass., 24 september 1955, Pas., I, 1956, 63; Brugge, 9 februari 1981, T.B.R., 1983, nr. 2, 26. De franse rechtspraak is ook sinds lang in deze zin gevestigd: Cass. Fr., 22 november 1910, D., 1911, 1, 276; Cass. Fr., 26 december 1951, J.C.P., 1953, II, 6923, noot CAVARROC.
- 67) Het legaat van een vruchtgebruik op het geheel of een deel van de goederen van de nalatenschap is een algemeen legaat, resp. legaat ten algemene titel: Cass. 2 mei 1952, T. Not., 1952, 119; Rev. Not. B., 1955, 332, noot LAINÉ; PINTENS, W. en &IVSSENS, F., *Familiaal Vermogensrecht in 143 uitspraken*, uitg. 1992, 299, nr. 100 met verwijzingen; DILLEMANS, R., *Testamenten*, 186-189, nr. 109.
- 68) Cass., 9 december 1993, Recente Arresten van het Hof van Cassatie, 1994, 59 en bespreking HGFSTRO55LER, P., 57-59; Luik, 23 november 1920, Pas., 1921, II, 187, noot; Mons, 29 oktober 1979, Rec. Gén. Enr. Not., 1981, 217, noot A.C. en Pas., 1979, 139, noot J.S.; Neufchâteau, 8 oktober 1986, Jur. Liège, 1987, 684; DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil beige*, IX, nr_ 654, p. 475; SAGE, J., noot bij Cass. Fr., 27 januari 1987, Rev. Not. B., 1987, 220; Cass. Fr., 11 oktober 1988, Bull_ civ., 1988, I, 195, nr. 287.
- 69) PATARIN, J., 'Jurisprudence française, Successionset libéralités', R.T.D. C., 1989, 363. Deze auteur vraagt zich af of het de *lege ferenda* niet wenselijk zou zijn de bijzondere legataris toch de sanctie te laten ondergaan indien hij zich schuldig maakt aan heling. Dit zou volgens zelfde auteur in een aantal hypothesen zinvol zijn: b.v. wanneer de bijzondere legataris bepaalde zaken zou verborgen gehouden hebben met het doe] ze te doen ontsnappen aan een mogelijke inkorting of wanneer hij sommige zaken achterhoudt die als bijzonder legaat in onverdeeldheid met andere bijzondere legatarissen moeten gedeeld worden.
- 70) Verschillende hypothesen zijn denkbaar: zo kan men zich afvragen of er heling is indien het bijzonder legaat bestaat uit een geldsom en de 'heler' aanvoert dat de 'geheele' som moet worden aangerekend op het bijzonder legaat, zodat hij enkel heeft genomen wat hem reeds eigen was; of nog: bij bestaan van reservataire erfgenamen verkleint de heler de fictieve massa zodat er minder ruimte ontstaat voor de uitvoering van het bijzonder legaat in zijn voordeel...

Indien men aanvaardt dat men geen heling kan plegen in hoedanigheid van bijzonder legataris, zou men logisch moeten besluiten dat enkel het deel dat men als erfgenaam ontvangt bij wijze van sanctie kan verloren gaan. Dit zou echter betekenen dat de heler toch nog enig aandeel zou kunnen hebben in de weggemaakte of verborgen gehouden zaken, hetgeen in tegenspraak lijkt met de tekst van artikel 792 in fine B.W. DE PAGE, een van de weinige auteurs die het probleem aanraakt, is door dit laatste argument overtuigd: de heler verliest elk recht in de geheelde zaken, onverschillig of hij op deze goederen recht had als intestaat-erfgenaam, reservatair, legataris, contractueel erfgestelde of zelfs deelgenoot in de huwelijksgoederengemeenschap. (71)

– *De erfgenaam die de nalatenschap reeds had verworpen op het ogenblik van de ontvreemding.* (72) Net als een gewone derde komt hij enkel in aanmerking voor vervolgingen en vorderingen uit het gemeen recht (strafvervolging wegens diefstal, misbruik van vertrouwen, verduistering, vordering tot teruggave, schadevergoeding...). De erfgenaam die zich schuldig heeft gemaakt aan heling en daarna deze nalatenschap verwerpt, zal m.i. vreemd blijven aan het actief van de nalatenschap (onder voorbehoud van toepassing van art. 790 B.W.) maar zal zijn deel in het passief moeten dragen. Uiteraard zal hij ook de geheelde goederen (met de vruchten) moeten terugbrengen.

– *Een toekomstige erfgenaam:* volgens de huidige stand van rechtspraak en rechtsleer (73) kan de heling niet toegepast worden op de persoon die tijdens het leven van de erflater diens goederen heeft ontvreemd en deze later, maar vóór het overlijden van de beroofde erflater, heeft teruggegeven, al was het na een gerechtelijke procedure. Het gaat hier immers niet om goederen die tot de (opgevallene) nalatenschap behoren.

Is de heler overleden vóór de heling bij vonnis werd vastgesteld, dan zal de burgerlijke sanctie, overeenkomstig de principes van het gemeen recht, toegepast worden op zijn rechtsopvolgers. (74)

– *De mede-erfgenaam-heler die geen deelgenoot is in de door hem achtergehouden goederen* moet de sanctie van heling niet ondergaan. (75)

– Een lasthebber of voogd van de erfgenaam is *een derde* en kan in principe de toepassing van de sanctie niet veroorzaken. Bedrog, gepleegd door de mandataris, bindt de mandant niet. (76) Anders zou het zijn indien de erfgenaam, ook al is hij minderjarig (77), er weet van heeft en laat begaan. (78)

-
- 71) DE PAGE, H., o.c., IX, 480, nr. 661 met verwijzing naar Rb. Dendermonde, 26 januari 1929, Pas. 1930, III, 32 en Rb. Dendermonde 23 januari 1931, Pas. 1931, III, 128. Vgl. Cass. Fr., 11 oktober 1988, Bull. civ. I, nr. 287, 195 en bespreking PATARIN, J., 'Successions et Libéralités', R.T.D.C, 1989, 362.
- 72) VAN DE VORST, J., 'Le recel dans Les liquidations-partages', Rev. Prat. Not., 1923, 454.
- 73) O.m. Cass., 23 oktober 1970, Rev. Not. B., 1976, 38 en T. Not., 1971, 119; DILLEMANS, R., PUELINCKX-COENE, M. en VERSTRAETE, J., 'Overzicht van rechtspraak (1968-1977)', T.F.R., 1978, 101, nr. 20; VAN DE VORST, J., 'Le recel dans les liquidations-partages', Rev. Prat. Not., 1923, 454.
- 74) Cass. 9 december 1993, Recente Arresten van het Hof van Cassatie, 1994, 59 met geciteerde bespreking HOFSTROSSLER, P., 57; Rb. Mechelen, 1 december 1981, Rec. Gén. Enr. Not., 1983, 35, noot; VAN SINAY, T. en VERSTAPPEN, J., o.c., 22, nr. 32; Paris, 19 januari 1953, Sem. Jur., 1953, 11, 7427, noot MAZEAUD, H.
- 75) Voor de situatie bloot-eigendom/vruchtgebruik: zie supra, nr. 25.
- 76) Art. 1998 B.W.
- 77) Art 1310 B.W. Noodzakelijk is wel dat de minderjarige reeds voldoende onderscheidingsvermogen heeft, zie DE PAGE, H., IX, 482, nr. 655.
- 78) DE PAGE, Traité élémentaire de droit civil belge, IX, 476, nr. 655.

27. **De erfgenaam (legataris!) wordt medeplichtig en dus schuldig geacht wanneer hij weet heeft van manoeuvres, opgezet door een derde of de decuius zelf, maar in gebreke blijft de zaak recht te zetten in het belang van zijn mede-erfgenamen of de schuldeisers van de nalatenschap. (79) Opdat er van medeplichtigheid sprake zou zijn, is het dus zeker niet vereist dat de erfgenaam de zaken materieel in zijn bezit zou hebben gehad. (80)**

28. Accountants, bankiers, notarissen of advocaten van partijen zijn derden. Als vertrouwenspersoon en/of raadsman van partijen zullen zij zich uiteraard onthouden van elke vorm van medeplichtigheid aan heling.

De notaris bijvoorbeeld die zijn cliënt (of een partij) ertoe aanzet om, ter gelegenheid van de boedelbeschrijving, de schenking te verzwijgen die de overledene hem gedaan had, moet weten wat hij riskeert:

- strafrechtelijke veroordeling wegens medeplichtigheid aan meineed (art. 226 Sw.) en wegens mededaderschap aan valsheid in openbare geschriften en gebruik van valse geschriften (81);
- solidaire veroordeling met de heler(s) tot teruggave van de geheelde goederen met aanhorigheden of schadevergoeding bij onmogelijkheid van teruggave (82) en procedurekosten;
- in sommige situaties: medeaansprakelijkheid tegenover de schuldeisers van de nalatenschap;
- deontologische sanctie.

Ook de minder ernstigen onder de advocaten die graag de goedkope 'raad' aan hun cliënt meegeven – 'wie meest steelt heeft meest' – zouden moeten beseffen waartoe hun aansporen kan leiden.

D. BESLUIT

30. Op grond van de hierboven geschetste toepassingsvoorwaarden menen wij de heling van erfgoederen als volgt te kunnen omschrijven: *elk maneuver met betrekking tot de goederen van de nalatenschap dat door een erfgenaam te kwader trouw wordt gesteld en dat tot gevolg kan hebben dat de rechten van de mede-erfgenamen en/of schuldeisers van de nalatenschap worden geschaad.*

79) Cass. Fr., 28 oktober 1907, D., 1910, I, 292; België: Cass., 24 september 1981, Rev. Not. B., 1982, 585, bevestigend Brussel, 15 april 1980; zie ook Cass., 23 juli 1991, Pas., 1991, I, 947; Cass., 9 december 1993, meer geciteerd; DE SMET, E., 'Recel Successoral', noot bij Rb. Brussel, 8 mei 1952, A.N.E., 154, 87; VAN DE VORST, J., 'Le recel dans les liquidations-partages', Rev. Not. B., 1923, 455, met verwijzingen; VAN SINAY, T. en VERSTAPPEN, J., o.c., 21, nr. 32.

80) Cass., 23 juli 1991, Pas., 1991, I, 947.

81) Cass., 29 oktober 1973, Rec. Gin. Enr. Not., 1974, 441, noot. In casu was de notaris bij de inventarisverrichtingen enkel opgetreden als raadgever voor zijn cliënt en niet als instrumenterend notaris (ook al had hij het procesverbaal nodeloos meegetekend). Medeplichtigheid, minstens aan meineed werd als volgt verantwoord: 'dans les circonstances décrites..., le comportement de S., officier ministériel comparissant à l'acte litigieux, a constitué pour son client, le demandeur R., convaincu de faux serment, non pas un simple conseil, mais une instruction... utile à la perpétration de cette infraction'. Het Hof van Cassatie bevestigde de uitspraak van het Hof van Beroep van Luik dat de notaris had veroordeeld tot zes maand gevangenisstraf en 500 F boete. Zie ook de casus behandeld door C.S.W., dossier nr. 1562, Werken van het C.S.W., 1970, 284.

82) DE PAGE, Traité élémentaire de droit civil belge, IX, nr. 665, p. 483.

II. Verval van de sanctie

31. De sanctie van artikel 792 (of 1448 WW.) kan niet worden toegepast in een aantal gevallen. Men aanvaardt namelijk dat de sanctie vervalt wanneer de heler zich spontaan en tijdig bedenkt en ook wanneer de betrokkenen hiertoe hun akkoord geven.

A. WANNEER DE HELER ZICH SPONTAAN EN TIJDIG BEDENKT

32. Hoewel niet uitdrukkelijk voorzien in de wet, wordt dit traditioneel en algemeen aanvaard. Vooreerst is er een opportuniteitsreden: de heler heeft er geen belang meer bij de erfgoederen in de verdeling te betrekken wanneer hij toch de sanctie moet ondergaan. Anderzijds kan met stellen dat, gezien nu de benadeling uitgesloten is, aan de mede-erfgenamen en de schuldeisers de toepassing van de sanctie moet geweigerd worden bij gebrek aan belang. (83)

33. **De heler kan dus zijn fout goedmaken en zo de sanctie ontlopen door de weggemaakte of verborgen gehouden zaken spontaan en tijdig terug te geven respectievelijk aan te geven.**

Spontaan: niet wanneer hij door de mede-erfgenamen of gerechtelijke politie in het nauw wordt gedreven. Dit lijkt mij een absolute vereiste, zoniet moedigt men heling aan. Sommige rechtspraak lijkt zich hierover echter niet zoveel zorgen te maken (zie infra, nr. 34). (84)

Tijdig: Wanneer is het berouw *tijdig*? Ook hier lijken onze hoven en rechtbanken zeer ver (te ver?) te willen gaan. Zo werd de sanctie niet toepasselijk geacht wanneer de erfgenaam sommen had achtergehouden of schenkingen had verzwegen ondanks aandringen van de mede-erfgenamen.

De bekentenis tijdens het strafonderzoek werd voldoende geacht, omdat de eigenlijke verrichtingen van de vereffening en verdeling nog niet begonnen waren. (85)

Een onbetwiste verdelingsverrichting is de boedelbeschrijving. Het is meer dan alleen maar een bewarende maatregel, het is de basis zelf van de verrichtingen van de vereffening en verdeling. (86) De erfgenaam die goederen van een nalatenschap heeft weggemaakt of verborgen gehouden, kan volgens ons Hof van Cassatie de in artikel 792 B.W. bedoelde sanctie niet ontlopen, tenzij hij uiterlijk voor het afsluiten van de boedelbeschrijving op de leugenachtige verklaring is teruggekomen. (87) Men kan zich in geen geval nog herpakken wanneer men bij het afsluiten van de boedelbeschrijving meened heeft gepleegd. (88)

De inventaris is weliswaar een belangrijke mijlpaal in de vereffening-verdeling maar men kan heling niet verbinden aan het bestaan van een inventaris. Heling kan reeds vroeger een feit zijn en b.v. reeds vastgesteld worden bij de zegellegging of de opening van werkzaamheden of bij de voorbereiding van een minnelijke verdeling tussen partijen, zonder tussenkomst van een notaris. (89)

83) Cf. supra; CHAMPENOIS, G., Doctrine et Jurisprudence, IV, Régimes matrimoniaux - Libéralités - Successions, Rip adrenals, 1989, art. 34570, 929.

84) Zie o.m. Mons, 28 januari 1986, Rev. Not. B., 1987, 59, met noot SALE, J.

85) Brussel, 6 februari 1973, Rec. Gén. Enr. Not., 1974, 378; Mons, 28 januari 1986, Rev. Not. B., 1987, 59, noot SALE, J.; in dezelfde zin: Rb. Mechelen, 20 september 1988; RAUCENT, L., Les successions, 268, nr. 422 met verwijzingen in voetnoot 515; VAN SINAY, T. en VERSTAPPEN, J., o.c., 23, nr. 35; vgl. DE PAGE, H., Traité élémentaire de droll civil belge, IX, 477, nr. 656.

86) Cass., 29 oktober 1973, Rec. Gén. Ent.. Not., 1974, 441, met noot.

87) Cass., 23 mei 1991, T. Not., 1992, 231, met noot, R.W., 1991-92, 635 en J-T., 1991, 716.

88) Antwerpen, 27 juni 1984, Rec. Gén. Enr. Not., 1985, 144.

89) Rb. Turnhout, 29 oktober 1991, T.B.B.R., 1992, 434.

34. Het standpunt van ons Hof van Cassatie lijkt mij daarom te toegeeflijk.

Leugenachtige verklaringen, afgelegd voor de eedaflegging en met het doel zijn mede-erfgenamen in de verdeling te benadelen worden immers niet onherroepelijk gestraft. Dit standpunt, dat soepeler is dan dat van het Franse Hof van Cassatie (90), lijkt mij in rechte niet zonder meer verdedigbaar.

Hernemen wij de tekst van de wet zelf: de sanctie wordt toegepast op: artikel 792 B.W.: 'De erfgenamen die goederen van de nalatenschap hebben weggemaakt of verborgen gehouden...' en artikel 1448 B.W. 'De echtgenoot die enig goed uit het gemeenschappelijk vermogen heeft weggemaakt of verborgen gehouden...'. In beide gevallen maakt de wet een onderscheid tussen 'weggemaakt' en 'verborgen gehouden'.

'Wegmaken' duidt m.i. op een op zich bedrieglijke handeling ten nadele van de mede-erfgenamen of schuldeisers: leugenachtige verklaringen, diefstal van erfgoederen, vervalsen van een testament enz.

Het '*verborgen houden*' duidt in dit verband daarentegen op een handeling van iemand die iets wellicht terecht verkregen heeft, maar wiens gedrag schuldig wordt door dit feit verborgen te houden op een ogenblik dat hij de plicht heeft het te melden: een begiftigde of lener moet de hem gedane schenking respectievelijk lening kenbaar maken wanneer er tot de verdeling wordt overgegaan.

Naar onze mening moet de heler de sanctie voor het 'wegmaken' van erfgoederen (of gemeenschapsgoederen) onherroepelijk ondergaan indien de feiten worden bewezen vooraleer hij zich heeft herpakt. Voorwaarde is wel dat de nalatenschap is opengevallen (of de gemeenschap ontbonden). Hier moeten de verdelingsverrichtingen naar ons oordeel nog niet aangevangen zijn.

De sanctie voor het 'verborgen houden' van erfgoederen kan o.i. maar toegepast worden wanneer er een schuldig verbergen is, namelijk wanneer men de zaken verzwijgt in het kader van een vereffening-verdeling, dit wil zeggen: op het ogenblik dat de rekeningen worden gemaakt waarop de latere verdeling zal steunen.

35. Het Franse Hof van Cassatie ziet het in verband met heling van gemeenschapsgoederen nog ruimer: 'La constatation du recel n'étant pas subordonnée à une liquidation effective de la communauté, l'époux recéleur, après dissolution de la communauté, est privé de tout droit dans l'objet diverti qui, avant même qu'il soit procédé aux opérations de partage, devient, par le seul effet de la sanction légale, la propriété privative de son conjoint'. (91)
36. Beide begrippen (wegmaken en verborgen houden) zullen in de praktijk wellicht niet steeds duidelijk van elkaar te onderscheiden zijn. Bovendien gaat 'wegmaken' allicht ook steeds gepaard met een 'verborgen houden'.

Dit neemt niet weg dat het onderscheid o.i. wettelijk moet gemaakt worden en bovendien gerechtvaardigd is.

90) Het meer geciteerde arrest van Cass. Fr., 29 november 1988, J.C.P., 1989, IV, 135, 2, beknopt weergegeven en van goedkeurende commentaar voorzien door Frans BOUCKAERT in T. Nor., 1990, 114.

91) Cass. Fr., 29 november 1988, enkel verkort weergegeven in J.C.P., 1989, IV, 135 en besproken door F. BOUCKAERT in T. Nat., 1990, 114 en G. CHAMPENOIS in Rep. Defrénois, 1989, 929, nr. 34570 die zijn standpunt kort en bondig verantwoordt met de bedenking: 'Pourquoi ne punirait-on pas un tricheur démasqué avant même le commencement de la partie?'

B. WANNEER DE BETROKKENEN HIERTOEGE HUN AKKOORD GEVEN

37. De sanctie vervalt wanneer de betrokkenen, die op de hoogte zijn van het feit en de omvang van de heling en de gevolgen hieraan verbonden, verdelen zonder de sanctie toe te passen. (92)

A fortiori kan de sanctie niet meer ingeroepen worden door de mede-erfgenaam of echtgenoot die bij wijze van dading de verdelingsovereenkomst tekent in de wetenschap dat niet alle goederen zijn opgenomen en met de overtuiging dat de tegenpartij destijds een valse eed heeft afgelegd. (93)

38. Vanzelfsprekend zijn de schuldeisers van de nalatenschap niet gebonden door de overeenkomsten tussen de mede-erfgenamen. Zij hebben een eigen recht om de sanctie in te roepen (cf. infra, nr. 68)

III. Gevolgen van de heling

39. **Artikel 792 B.W. verbindt een dubbele sanctie aan de heling van erfgoederen: de gedwongen aanvaarding van de nalatenschap en het verlies van elk aandeel in de weggemaakte of verborgen gehouden goederen.**

De eerste sanctie is in het bijzonder voorzien in het voordeel van de bedrogen schuldeisers van de nalatenschap, de tweede in het voordeel van de bedrogen mede-erfgenamen. Beide sancties staan los van elkaar. Zij bestaan ieder afzonderlijk in het voordeel van de beschermde partij en zonder dat de toepassing van de ene sanctie noodzakelijkerwijze de toepassing van de andere sanctie meebrengt. (94)

Zo zal er geen verval van erfrecht zijn indien er slechts één erfgenaam is maar is er mogelijkwijze wel gedwongen zuivere aanvaarding van de nalatenschap. Anderzijds bestaan elk van beide sancties niet in het exclusieve voordeel van ofwel de schuldeisers ofwel de mede-erfgenamen. Beiden kunnen zowel de ene als de andere sanctie inroepen indien zij daar belang bij hebben. (95)

40. Naast deze dubbele specifieke sanctie van heling zijn er nog een aantal juridische consequenties van algemene aard, afhankelijk van de situatie waarin de heling plaatsvond. Wij trachten een en ander hierna te schetsen.

92) Vgl. DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge*, IX, 486, nr. 669. Aangezien de deelgenoten/mede-erfgenamen hier geen persoonsgebonden recht uitoefenen kunnen hun schuldeisers de toepassing van de sanctie uitlokken indien aan de overige voorwaarden van art. 1166 B.W. is voldaan (zie o.m. DE PAGE, o.c., IX, 485, nr. 666 en VAN SFNAY, J. en VERSTAPPEN, J., o.c., 190, nr. 405). Tegen een voltrokken verdeling echter kunnen zij niet opkomen, behalve wanneer deze heeft plaatsgehad buiten hen om en met miskenning van een door hen gedaan verzet (art. 882 in fine B.W.).

93) Gent, 28 december 1990, T. Nor., 1992, 217, met noot BOUCKAERT, F. Over de hier aan bod komende controversie verdeling-dading i.v.m. mogelijke vernietigbaarheid wegens benadeling zie: DILLEMANS, R., PUELINCKX-COENE, M. en VERSTRAETE, J., 'Overzicht van rechtspraak. Erfenissen (1968-1977)', T.P.R., 1978, nr. 25, p. 104 met verwijzingen; BOUCKAERT, F. in de geciteerde noot bij Gent, 28 december 1990, T. Nat., 1992, 217; CASMAN, H., 'Minnelijke Vereffening-Verdeling', 17-19 in *Vereffening-Verdeling*, 11' recyclagedagen, N.R.R., Brussel, 1991.

94) VAN DE VORST, 3., 'Le recel dans les liquidations-partages', *Rev. Not B.*, 1923, 449.

95) DE PAGE, H., o.c., IX, 484, nr. 666.

A. GEDWONGEN AANVAARDING VAN DE NALATENSCHAP

41. Deze sanctie is in het bijzonder voorzien ter bescherming van de *schuldeisers van de nalatenschap*.

De erfgenaam die goederen van de nalatenschap heeft weggemaakt of verborgen gehouden, verliest de bevoegdheid om de nalatenschap te verwerpen.

Heeft de heler de nalatenschap reeds verworpen, dan wordt hij toch zuiver aanvaardend erfgenaam. En artikel 801 B.W. rondt af: 'Het voorrecht van boedelbeschrijving vervalt voor de erfgenaam die goederen heeft verborgen gehouden, of die, wetens en willens en te kwader trouw, verzuimd heeft goederen van de nalatenschap in de boedelbeschrijving te doen opnemen'.

42. De schuldige erfgenaam wordt dus beschouwd als zuiver aanvaardend en is derhalve '*ultra vires*' tot de schulden van de nalatenschap gehouden (96), ook al zou hij ten gevolge van de tweede sanctie, nl. het verval van recht op de achtergehouden activa uit de nalatenschap, niets meer ontvangen.

De schuldeisers in wiens voordeel de sanctie speelt krijgen mogelijkerwijze een dubbel voordeel:

- a. **het goed (of desnoods de waarde van het goed) komt terug in de nalatenschap (vermeerderd met de interesten (zie infra, nr. 53) en eventuele schadevergoeding (zie nr. 54);**
 - b. **de heler** wordt zuiver aanvaardende erfgenaam met zijn gehoudenheid '*ultra vires*' tot gevolg.
43. Supra (nr. 11) hebben wij reeds aangegeven dat de sanctie niet kan toegepast worden indien het optreden van de erfgenamen de schuldeisers niet heeft kunnen schaden. De mogelijke benadeling is immers één van de toepassingsvoorwaarden van de sanctie.
44. Uit de aard van de sanctie en de bewoordingen van de artikelen 792 en 801 B.W. volgt o.i. dat alle nalatenschapsschuldeisers profiteren van het succesvol optreden van één onder hen tegen de gewraakte handelingen.
45. De schuldeisers profiteren mee van de stappen die de eventuele erfgenamen zouden gezet hebben maar zijn hiervan niet afhankelijk. Zij kunnen zelf optreden uit hoofde van een eigen recht dat de wet hun toekent. (97)
46. De schuldeisers van de nalatenschap, evenals de legatarissen, kunnen een voor hen eventueel nadelige vermenging van vermogens verhinderen door beroep te doen op het wettelijk voordeel van de afscheiding der boedels, overeenkomstig de artikelen 878 tot en met 881 B.W. en artikel 39 Hyp.W. Deze instelling geeft hun het voordeel, bij voorrang op de schuldeisers van de erfgenaam, met de goederen van de nalatenschap betaald te worden.

Een door de erfgenaam verrichte handeling (heling) kan hun dat recht niet ontnemen. (98)

96) Zie hierover VAN OOSTERWYCK, G., noot bij Gent, 16 februari 1990, N.F.M., 1991, 263.

97) Cass. Fr., 28 oktober 1907, D., 1910, 1, 292, met noot.

98) PUELINCKX-COENE, M. en VERSTRAETE, L. 'Overzicht van rechtspraak. Erfenissen (1978-1987)', T.P.R., 1988, nr. 87, p. 984; VAN OOSTERWYCK, G., noot bij Gent, 16 februari 1990, N.F.M., 1991, 363.

47. Aangezien afstand van het gemeenschappelijk vermogen onder het nieuwe huwelijksgoederenrecht niet meer mogelijk is, voorziet artikel 1448 B.W. inzake heling van gemeenschapsgoederen uiteraard geen parallelle sanctie t.a.v. de schuldeisers van de gemeenschap. Wel voorzagt artikel 1460 B.W. (oud) dat de weduwe die enig goed van de gemeenschap heeft weggemaakt of verborgen gehouden geacht wordt in gemeenschap van goederen te blijven, ondanks haar afstand; dit geldt ook ten aanzien van haar erfgenamen. (99) Deze mogelijkheid bestaat enkel nog voor de weinigen die tijdig voor het behoud van het bestaande stelsel hebben gekozen.

B. VERLIES VAN DE AANSPRAKEN IN DE WEGGEMAAKTE OF VERBORGEN GEHOUDEN ZAKEN

48. **Deze sanctie is voorzien door zowel artikel 792 B.W. inzake heling van erfgoederen als door artikel 1448 B.W. inzake heling van gemeenschapsgoederen.**

Zij beschermt in het bijzonder de mede-erfgenaam en de deelgenoot in de gemeenschap.

1. *Gevolgen voor de heler*

49. **De heler verliest alle aanspraken in de weggemaakte of verborgen gehouden zaken (art. 792 en 1448 B.W.) ook al zou hierdoor zijn reservatair deel geschonden zijn.** (100)
50. Hij verliest echter slechts zijn rechten in de geheelde goederen in de mate dat deze goederen voor verdeling in aanmerking kwamen. Hieruit volgt dat wanneer de benadeelde mede-erfgenaam slechts vruchtgebruiksrechten had op de geheelde goederen, de heler ook alleen maar zijn vruchtgebruiksrechten op die goederen verliest. (101)
51. Deze tweede sanctie kan enkel ingeroepen worden door de mede-erfgenamen zelf (en de schuldeisers van de nalatenschap indien zij daarbij belang hebben): een onterfde (niet-voorbehouden) erfgenaam (102) of een erfgenaam in een verdere graad of orde (103) kunnen er zich niet op beroepen. Om dezelfde reden is deze sanctie ook niet van toepassing wanneer de heler enige erfgenaam is. (104) (105)
52. **Aangezien de heler elke aanspraak op het goed verliest, zal hij het goed zelf, dus in natura, moeten teruggeven. Als teruggave in natura niet mogelijk is, dan zal moeten vergoed worden in waarde (106) en wel de waarde op datum van de verdeling (107), vermits de gelijkheid tussen de erfgenamen op dat ogenblik moet bestaan.** (108)

99) Art. 1460 in fine (oud). Bovendien verliest de weduwe het voordeel van emolumenten (art. 1483 B.W. oud).

100) Rb. Dendermonde, 24 januari 1931, Rev. Prat. Not., 1932, 106 en Pas., 1931, 128; DE PAGE, Traité élémentaire de droit civil belge, IX, nr. 661, p. 481.

101) Cass. Fr., 12 juli 1983, Bull. civ. 1983, 1, nr. 208, 185.

102) Rb. Luik, 18 november 1933, B.J., 1934, 373.

103) VAN DE VORST, J., 'Le recel dans les liquidations-partages', Rev. Prat. Not., 1923, 450.

104) VAN DE VORST, J., 'Le recel dans les liquidations-partages', Rev. Prat. Not., 1923, 450.

105) Evenmin kan de sanctie van art. 1448 B.W. toegepast worden op de echtgenoot-heler zo hem de volledige huwelijksgoederengemeenschap in volle eigendom wordt toegewezen, zie VAN DE VORST, o.e., 450.

106) Cass., 9 december 1993, bevestigend Brussel, 19 mei 1992, Recente Arresten Cass., 1994, 59; Brussel, 14 juli 1938, Ann. Not., 1939, 91 en Rev. Prat. Not., 1939, 49; Rb. Brugge, 13 juli 1943, T. Not., 1945, 107.

107) Brussel, 14 juli 1938, Ann. Not., 1939, 91 en Rev. Prat. Not., 1939, 49; RAUCENT, L., Les successions, Academia- Bruylant, Uitg. 1988, 269, nr. 423 en noot 517.

108) Arg. art. 890 B.W.

53. **De heler zal bovendien de vruchten en interesten moeten vergoeden.** Te rekenen vanaf welk ogenblik? De kwestie wordt betwist. (109) Volgens DE PAGE is er geen reden om het overlijden als vertrekpunt te nemen. (110) Wat de erfgenamen opeisen, is niet een deel van de nalatenschap (111) maar alles waarvan de nalatenschap werd beroofd ten gevolge van een bedrog door één van de mede-erfgenamen gepleegd. Is de heling aangevat vóór het overlijden, dan moeten de vruchten of interesten vanaf dan vergoed worden. (112)
- Is het misdrijf gepleegd na het overlijden, dan is er geen enkele reden om interesten te laten betalen vanaf het overlijden. (113) De verwijlinteresten zijn dan verschuldigd vanaf de dag van de heling en niet vanaf de dagvaarding. (114)
54. **De heler zat eventueel supplementair op basis van artikel 1382 B.W. tot bepaalde schadevergoeding kunnen veroordeeld worden, zoals vergoeding voor de procedurekosten.**(115)
55. **Is eenzelfde heling gepleegd door verschillende erfgenamen (en eventueel met derden (116), dan zijn allen hoofdelijk gehouden tot teruggave van de geheelde goederen (met vruchten en interesten) voor zover bewezen is dat zij de zaken van de nalatenschap in gemeen akkoord weggemaakt hebben. (117) Dit intentioneel element wordt echter door het Cassatie-arrest van 9 december 1993 niet meer geëist: '*Attendu qu'une faute commune, c'est-à-dire une faute par laquelle plusieurs personnes contribuent à un fait dommageable, engendre une responsabilité solidaire. Qu'en l'espèce, l'arrêt qui impute aux deux premières demanderesses... une faute commune de recel successoral, justifie légalement la condamnation solidaire des demanderesses à l'égard des défendeurs...*'. (9*)**
56. De heler blijft ten slotte zijn deel in de schulden en lasten van de nalatenschap/gemeenschap dragen alsof hij zich niet schuldig had gemaakt aan heling. De wet voorziet immers alleen in een verval van rechten in de geheelde goederen en niet in een overeenstemmend verval in de schulden. Dit is o.i. zelfs zo indien hij volledig van elk recht in het actief van de nalatenschap/gemeenschap zou vervallen zijn (zie supra, nr. 42).

109) DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge*, IX, nr. 662, p. 482.

110) In deze zin wel b.v. Gent, 2 mei 1934, *Rev. Prat. Not.*, 1934, 605; Brussel, 14 juli 1938, *Ann. Not.*, 1939, 91 en *Rev. Prat. Not.*, 1939, 49 en Brussel, 6 februari 1973, *Rev. Not. B.*, 1973, 564.

111) Rb. Brussel, 2 maart 1932, *B.J.*, 1932, 370 en *Rev. Prat. Not.*, 1932, 541 beschouwt de vruchten als een accessorium van het erfdeel, zodat de vruchten van de geheelde goederen vanaf het openvallen van de nalatenschap moeten teruggegeven worden.

112) Cass., 9 december 1993 (meer geciteerd) bekrachtigde zonder meer het arrest van het Hof van Beroep van Brussel van 19 mei 1992 dat moratoire interesten toekende vanaf de overlijdensdag, terwijl de wegmaking van de goederen reeds gebeurde vóór het overlijden.

113) Rb. Dendermonde, 24 januari 1931, *Ann. Not.*, 1931, 443, *Pas.*, 1931, 128 en *Rev. Prat. Not.*, 1932, 106; DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge*, IX, nr. 622, p. 482; RAUCENT, L., *Les successions, Academia-Bray-Ian'*, uitg. 1988, 269, noot 518.

114) RAUCENT, L., *Les successions, Academia-Bruylant*, Uitg. 1988, 269, nr. 423 en noot 518.

115) VAN DE VORST, J., 'Le recel dans les liquidations-partages', *Rev. Not. B.* 1923, 450; R.P.D.B., v' *Contrat de Mariage*, 132, nr. 744 met verwijzingen; RAUCENT, L., *Les successions*, 269, nr. 423, met verwijzing naar art. 1153 in fine B.W.

116) De medeplichtigheid van de decuius blijft uiteraard zonder enig gevolg, vermits deze geen rekening verschuldigd is aan zijn erfgenamen: DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, IX, 484, nr. 665. (8*) Rb. Luik, 15 maart 1913, *Jur. Liège*, 1913, 142 en Rb. Dendermonde, 24 januari 1931, *Ann. Not.*, 1931; *Pas.*, 1931, 128 en *Rev. Prat. Not.*, 1932, 106

117) Voor een kritische bespreking van deze uitspraak: STUNS, S., 'Over passieve hoofdelijkheid en in solidumgehoudenheid, over gemeenschappelijke fouten en samenlopende fouten. Herinnering aan verdrongen beginselen naar aanleiding van het arrest van het Hof van Cassatie van 9 december 1993', *Recente Arresten van het Hof van Cassatie*, 1994, 49-56, inz. 52, nr. 12.

2. *Gevolgen voor de mede-erfgenamen*

57. De sanctie komt ten goede aan alle andere erfgenamen, zelfs aan hen die wegens stilzitten de veroordeling niet gevraagd hebben. (118*)
58. In welke verhouding? Artikel 792 B.W. zegt niets hieromtrent. Wij hebben hoger gezien dat de sanctie wordt toegepast zowel bij wettelijke devolutie als bij nalatenschappen die testamentair of contractueel geregeld zijn. Moeten dan de regels van het wettelijk erfrecht respectievelijk testamentair verervingsrecht toegepast worden? Moet de heler t.a.v. de geheelde goederen beschouwd worden als verwerpende, onwaardige of vooroverleden erfgenaam? Voor de oplossing van dit vraagstuk zijn wij te rade gegaan bij VAN DE VORST, één van de eminentste raadgevers van het notariaat en één van de weinige auteurs die het probleem hebben behandeld. (119)

VAN DE VORST stelt: 'Comme la déchéance est un dédommagement pour le risque que le recel leur a fait courir, l'accroissement doit profiter à tous les héritiers indistinctement dans les proportions où le recel, s'il n'avait pas été découvert, leur aurait nui'. (120)

De aanwas geschiedt dus niet zoals ingeval van vooroverlijden of verwerping. Was dit wel het geval, dan zouden niet noodzakelijk alle mede-erfgenamen profiteren van de aanwas. Het deel zou immers aangroeien aan het erfdeel van erfgenamen van dezelfde staak of binnen dezelfde linie. Er kunnen dus bij de verdeling twee aparte massa's gevormd worden van de geheelde goederen: het ene deel dat normaliter aan de mede-erfgenamen zou toegekomen zijn en zal vererfd worden onder alle mede-erfgenamen volgens hun oorspronkelijke gerechtigdheden in deze goederen, het tweede deel, dat normaliter aan de heler zou toegekomen zijn en nu onder de mede-erfgenamen wordt verdeeld met uitsluiting van de heler in de verhouding waarin zij geschaad werden bij de heling. De nieuwe breukdelen worden nu gevonden door de teller gelijk te houden en de noemer te verminderen met het aantal breukdelen waarvoor de heler gerechtigd was.

Bijvoorbeeld: gesteld dat de oorspronkelijke gerechtigdheden waren: (A) $\frac{3}{8}$, (B) $\frac{4}{8}$ en (C, de heler) $\frac{1}{8}$, dan zullen A in het voor C verloren aandeel gerechtigd zijn voor $\frac{3}{7}$ (teller blijft gelijk – noemer is verminderd met 1 aandeel) en B voor $\frac{4}{7}$. Ste] dat B de heler was dan krijgen we: A gerechtigd voor $\frac{3}{4}$ (teller blijft gelijk en noemer 8 wordt verminderd met 4 aandelen) en C voor $\frac{1}{4}$.

118) Luik, 7 november 1963, Rev. Prat. Not., 1968, 139 en Pas., 1964, 84.

119) VAN DE VORST, J., 'Le recel dans les liquidations-partages. Conséquences des déchéances pour l'établissement des droits des parties', Rev. Prat. Not., 1923, 593.

120) Bij toepassing van het adagium '*ei est beneficium cui est periculum*'. Zie VAN DE VORST, J., 'Le reeel dans les liquidations-partages. Conséquences des déchéances pour l'établissement des droits des parties', Rev. Prat. Not., 1923, 595. De auteur illustreert zijn stelling met o.m. volgend voorbeeld: X overlijdt en laat als erfgenamen na: in de vaderlijke linie: zijn grootvader A, gerechtigd voor de helft, in de moederlijke linie een oom B, gerechtigd voor één zesde, een nicht C, voor één zesde, bij plaatsvervulling van een vooroverleden tante en ten slotte drie kinderen D, E en F van een andere vooroverleden tante, samen eveneens gerechtigd voor een zesde deel. D heeft waardepapieren uit het sterfhuis ontvreemd.

Deze heling zou ertoe geleid hebben de mede-erfgenamen hun deel in de waardepapieren als volgt te ontnemen: aan A: $\frac{1}{2}$ of $\frac{9}{18}$, aan B: $\frac{3}{18}$, aan C: $\frac{3}{18}$, aan E: $\frac{1}{18}$, aan F eveneens: $\frac{1}{18}$ of samen $\frac{17}{18}$. D zal zijn deel zijnde $\frac{1}{18}$ in de geheelde waardepapieren verliezen. Dit $\frac{1}{18}$ deel zal toekomen aan A voor $\frac{9}{17}$, aan B voor $\frac{3}{17}$, aan C voor $\frac{3}{17}$, aan E voor $\frac{1}{17}$ en aan F eveneens voor $\frac{1}{17}$.

Het geheel van de weggemaakte goederen zal dus toekomen aan A voor $(\frac{1}{2} + \frac{9}{306}) = \frac{9}{17}$, aan B voor $(\frac{1}{6} + \frac{3}{306}) = \frac{3}{17}$, aan C voor hetzelfde deel en aan E en F voor elk $(\frac{1}{18} + \frac{1}{306}) = \frac{1}{17}$.

59. De geheelde goederen vormen een afzonderlijke boedel en maken desgevallend het voorwerp uit van een afzonderlijke verdeling waarop de gewone verdelingsregels van toepassing zijn. (121) Is de benadeelde erfgenaam de enige mede-erfgenaam dan wordt hij onmiddellijk eigenaar van de geheelde goederen en kan hij er onmiddellijk over beschikken zonder de verdere verdeling te moeten afwachten. (122)

3. *Gevolgen ten aanzien van derden met wie de heler heeft gecontracteerd*

60. Heeft de heler over de geheelde goederen beschikt, dan heeft hij beschikt over iets wat hem niet toebehoorde. De rechtshandelingen die hij t.a.v. de geheelde goederen heeft gesteld, zijn derhalve nietig. Derden te goeder trouw zullen zich desgevallend wel kunnen beroepen op artikel 2279 B.W., op de verkrijgende verjaring of op de regels inzake schijnerfgenaamschap.(123) Wel moet worden aangestipt dat de traditionele Belgische rechtspraak, in tegenstelling tot de Franse, weigerachtig is om de rechtshandelingen van de schijnerfgenaam met te goeder trouw zijnde derden tegenwerpelijk te verklaren aan de werkelijke erfgenamen. (124)

4. *Gevolgen ten aanzien van de schuldeisers van de heler*

61. Het recht van de mede-erfgenamen op het uitsluitend eigendomsrecht van de geheelde goederen komt zonder twijfel tot stand binnen de rechtsverhoudingen uit de onverdeeldheid, zodat het recht van voorafname, voorzien door de artikelen 829 en 830 B.W. van toepassing is. (125) Dit geeft de mede-erfgenamen een waar voorrecht op de geheelde goederen, ten nadele van de schuldeisers van de heler. (126) Deze moeten de nadelen van de sanctie ten laste van hun schuldenaar ondergaan, behoudens mogelijke toepassing van artikel 1167 B.W.

-
- 121) Art. 792 B.W. wordt beschouwd als een uitzondering op de regel van de verplichte verdeling in natura en de toewijzing van de kavels bij lottrekking; zie o.m. DE DECKER, H., 'De Staat van vereffening-verdeling', in Vereffening- verdeling, Recyclagedagen 1991 van de N.R.R., KFBN (ed.), Kluwer Rechtswetenschappen België, 1992, 126. Men mag deze uitzondering evenwel niet verkeerd begrijpen: de heler komt inderdaad niet meer in aanmerking voor de verdeling van de door hem geheelde goederen maar voor de overige deelgenoten blijven de algemene regels inzake verplichte verdeling in natura en eventuele lottrekking behouden. Dat dit voor ernstige verdelingsproblemen kan zorgen is evident. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk dat de verkoop van de overige goederen van de nalatenschap niet noodzakelijk was geweest indien men de geheelde goederen bij de kavelvorming had kunnen betrekken. Wegens het gepleegde bedrog zal bij toepassing van art. 887 B.W. de verdeling eventueel zelfs kunnen vernietigd worden. Gemakshalve zal men in de praktijk nochtans meestal handelen naar analogie met het geval voorzien in art. 887 *in fine* B.W. (het overslaan van een tot de nalatenschap behorend voorwerp) en een aanvullende verdeling van de geheelde goederen maken onder de benadeelde erfgenamen (zelfs indien de heling bewezen werd voor de verdeling gerealiseerd is). Op deze verdeling zijn vanzelfsprekend opnieuw de gewone verdelingsregels van toepassing.
- 122) Vgl. Cass. Fr., 29 november 1988, J.C.P., 1989, iv, p. 135 en bespreking CHAMPENOIS, G., 'Regimes matrimoniaux - Libéralités - Successions', Année 1989, in Reo. Defrénois, 1989, 929.
- 123) Zie i.v.m. rechtshandelingen, gesteld door onwaardige: PUELINCKX-COENE, M., Erfrecht, 70, 53 en over schijnerfgenaamschap in het algemeen: 188, nr. 173; zie verder BOUCKAERT, F., noot bij Cass. Fr., 23 november 1988, T. Not., 1990, 117 met verwijzingen. De hypotheek, gevestigd op het geheelde onroerend goed, zal niet vervallen indien de heler tegenover de bank de schijn heeft verwekt dat het geheelde eigendom hem toebehoorde en de bank te goeder trouw op deze schijntoestand mocht voortgaan; zie hierover VAN GERVEN, W., Beginselen van Belgisch Privaatrecht, Algemeen Deel, Antwerpen, 1969, 210, nrs. 78 e.v. en vol. nr. 85; i.v.m. het Franse recht: CHAMPENOIS, G., bespreking in Rép. Defrénois, 1989, 1, art. 34570, 930.
- 124) PUELINCKX-COENE, M., Erfrecht, 188, nr. 173 met verwijzingen.
- 125) Anders is het o.i. gesteld met de eventuele bijkomende schadevergoeding waartoe de heler eventueel zou veroordeeld zijn op basis van art. 1382 B.W.
- 126) VAN DE VORST, 3., 'Le recel dans les liquidations-partages. Conséquences des déchéances pour l'établissement des droits des parties', Rev. Prat. Not., 1923, 603.

5. *Gevolgen op het vlak van de successierechten*

62. De nalatenschapsgoederen die geheeld werden moeten bij aanvullende aangifte ter kennis gebracht worden binnen de vijf (zes of zeven) maanden na het vonnis of de dading die heling vaststelt (127) en de erfgenamen die deze geheelde goederen verkrijgen, betalen hierop de verschuldigde successierechten. (128) Een gelijkaardige regeling geldt bij heling van gemeenschapsgoederen bij ontbinding van het gemeenschappelijk vermogen door overlijden. (129)
63. De helers krijgen niets van de geheelde goederen en moeten er dus ook geen successierecht op betalen. (130) Hebben zij hierop toch reeds erfenisrechten betaald (bijvoorbeeld op grond van art. 108 W. Suce.) dan zal verrekening moeten gebeuren. (131)

IV. Wie kan zich beroepen op artikel 792 B.W.?

64. De dubbele sanctie van heling (gedwongen zuivere aanvaarding van de nalatenschap en verlies van elke aanspraak in de geheelde goederen) kan door elke belanghebbende worden ingeroepen en met name:

A. DE BENADEELDE MEDE-ERFGENAMEN

65. **Met mede-erfgenamen worden bedoeld: de personen betrokken bij de vereffening en verdeling ten welken titel ook: intestaat-erfgenaam, algemeen legataris, legataris ten algemene titel, contractueel erfgestelde. (132) De heling is een misdrijf van erfgenamen tegen erfgenamen of van erfgenamen tegen schuldeisers van de nalatenschap.**
66. De bijzondere legataris heeft principieel niet de hoedanigheid om heling in te roepen. (133) DE PAGE nuanceert: werd een welbepaalde zaak vermaakt, dan is de bijzondere legataris hiervan eigenaar vanaf het openvallen van de nalatenschap. Heeft een erfgenaam dit goed achtergehouden, dan heeft deze zich in beginsel schuldig gemaakt aan diefstal en kan de bijzondere legataris het goed opeisen. Hij heeft echter geen enkel belang bij een toepassing van de sanctie van heling. Gaat het echter om een legaat van een geldsom, dan wordt de bijzondere legataris schuldeiser van de nalatenschap en kan hij in deze hoedanigheid de dubbele sanctie uitlokken. (134)

127) Art. 40 en 37, 3° W. Succ.

128) WEYTS, L., *Notarieel Fiscaal Recht*, 11, De aangifte van nalatenschap, Kluwer Rechtswetenschappen België, Antwerpen, 1986, nr. 275, p. 187. De belasting wordt geheven volgens het tarief, geldend op datum van het overlijden en op de waarde van goederen op datum van het vonnis of de dading: Besi. 9 juli 1962, Rec. Gin. Ent. Not., 1964, 272, nr. 20780; T. Not., 1963, 245; VAN SINAY, T. en VERSTAPPEN, .I., *Boedelbeschrijvingen*, 192, nr. 410 e.v.

129) WEYTS, L., *Notarieel Fiscaal Recht*, II, De aangifte van nalatenschap, Kluwer Rechtswetenschappen België, Antwerpen, 1986, nr. 275, p. 187.

130) WEYTS, L., *Notarieel Fiscaal Recht*, II, De aangifte van nalatenschap, Kluwer Rechtswetenschappen België, Antwerpen, 1986, nr. 275, p. 187.

131) VAN SINAY, T. en VERSTAPPEN, J., *Boedelbeschrijvingen*, 194, nr. 414.

132) DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil*, IX, 484, nr. 666.

133) DE PAGE, H., *ibidem*; HOFSTROSSLER, P., 'Over heling en andere leuke erfrechtelijke begrippen. Het arrest van het Hof van Cassatie van 9 december 1993', in *Recente Arresten van her Hof van Cassatie 1994*, 58, evenals - impliciet - het geciteerde arrest.

134) DE PAGE, H., o.c., 484, nr. 666; vgl. HOFSTROSSLER, P., o.c., 57.

B. DE SCHULDEISERS VAN DE NALATENSCHAP

68. Dat ook de schuldeisers van de nalatenschap een eigen recht hebben om de sanctie van heling in te roepen wordt sinds lang erkend in rechtspraak en rechtsleer. (135) De formulering en strekking van de artikelen 792 en 801 B.W. laten geen ander besluit toe. Indien de schuldeisers afhankelijk zouden zijn van het initiatief van de erfgenamen zouden zij trouwens de sanctie nooit kunnen laten gelden indien de erfgenaam-heler de enige erfgenaam zou zijn.
69. Evenmin kan hun recht afhankelijk gesteld worden van een vordering tot verdeling. (136) Dit vereiste zou eveneens de sanctie onmogelijk maken indien er slechts één erfgenaam is zodat er niet moet verdeeld worden. Bovendien volgt uit artikel 801 B.W. dat het verval van het voorrecht van boedelbeschrijving reeds een feit is zodra de bedoelde onregelmatigheid is gepleegd, dus zonder dat er van enige verdeling sprake hoeft te zijn.
72. Aangezien de erfgenaam-heler '*ultra vires*' gehouden is, wordt de schuldeiser van de nalatenschap nu tevens persoonlijke schuldeiser van een deelgenoot zodat hij overeenkomstig artikel 882 B.W. gerechtigd is tussen te komen bij de verdeling, om te beletten dat deze met bedrieglijke benadeling van zijn rechten zou geschieden. Tegen een voltrokken verdeling kunnen zij in die hoedanigheid echter niet meer opkomen, behalve wanneer deze heeft plaatsgehad buiten hen om en met miskenning van een door hen gedaan verzet (art. 882 *in fine* B.W.).

C. DE SCHULDEISERS VAN DE BENADEELDE MEDE-ERFGENAMEN

73. De sanctie van heling is voorzien in het belang van de mede-erfgenamen en in het belang van de schuldeisers van de nalatenschap, niet in het voordeel van de persoonlijke schuldeisers van de erfgenamen. Wel kunnen deze, via de zijdelingse vordering (art. 1166 B.W.), de rechten en vorderingen van hun schuldenaars uitoefenen indien daartoe grond bestaat. (137)

V. Bewijs

74. Zowel het feit van de heling als de omvang ervan kunnen bewezen worden met alle middelen van recht, getuigen en vermoedens inbegrepen. (138) Reeds eerder hebben wij gewezen op het belang van een zorgvuldige bewijsvoering. (139)

135) DE PAGE, H., o.c., 484, nr. 666; STOEES-LESCRENIER, M.P., 'Chronique de jurisprudence en matière de recel successoral 1957-1973', Rev. Not. B., 1974, 292; VAN DE VORST, J., 'Le recel dans les liquidations-partages', Rev. Not. B., 1923, 450; Cass. Fr., 28 oktober 1907, S., 1908, 1, 262, R.T.D.C., 1908, 726.

136) DE PAGE, H., o.c., 484, nr. 666.

137) DE PAGE, H., o.c., IX, 485, nr. 666.

138) DE PAGE, H., o.c., IX, 485, nr. 667 met verwijzingen; HOFSTROSSLER, P., o.c., 58. De fiscale vermoedens (b.v. art. W8 W. Suce_) zijn vermoedens die gelden met het oog op de heffing van de rechten en kunnen niet gelden om heling in te roepen, ook niet door de fiscus zelf. Wil hij zich op heling beroepen dan zal hij zich moeten schikken naar de bewijsvoorschriften van gemeen recht.

139) PUELINCKX-COENE, M. en VERSTRAETE, J., 'Overzicht van rechtspraak (1977-1987), Erfenissen', T.P.R., 1988, nr. 95, onder verwijzing naar Rb. Brugge, 2 oktober 1978, T. Y.B.R., or. 3, 15; zie ook SAGE, J., noot onder Cass. Fr., 27 januari 1987, Rev. Not. B., 218. Vaak zal het bewijs van de omvang van de heling nog het grootste probleem opleveren: hoe zal men bijvoorbeeld de omvang bewijzen van de inboedel die door de heler volledig werd verplaatst?

Wordt heling vermoed dan is het zeker aangewezen, zoals VAN SINAY en VERSTAPPEN aangeven (140), een boedelbeschrijving te doen opmaken: gezien de plechtige verwittiging door de notaris over de mogelijke gevolgen van heling, de precieze ondervraging en de uiteindelijke eedaflegging kunnen de elementen van het misdrijf duidelijk uit het proces-verbaal blijken, kan omwille van de klacht wegens meened het parket of onderzoeksrechter (met betere bewijsmogelijkheden dan de erfgenamen zelf) werden ingeschakeld en is een latere bekentenis zonder enige uitwerking op de sanctie.

VI. Verhouding heling / strafrecht

75. De heling van erfgoederen (of gemeenschapsgoederen) maakt een burgerlijk misdrijf uit. Het is een misdrijf omdat er bedrog gepleegd is. Het is een burgerlijk misdrijf omdat aan dit misdrijf enkel burgerlijke en geen strafsancties verbonden zijn, tenzij het misdrijf tegelijk een inbreuk op de strafwet zou uitmaken. (141)

76. Het strafrechtelijk gewijsde geldt *erga omnes* en dringt zich derhalve ook op aan de burgerlijke rechter (142) die gebonden is zowel door het beschikkend gedeelte van de eindbeslissing van de strafrechter als door de noodzakelijke motieven die eraan ten grondslag liggen. (143)

Wanneer b.v. een erfgenaam, ingevolge een strafprocedure, ingesteld door de fiscus op basis van artikel 42 VIIIbis W. Suce., correctioneel veroordeeld wordt wegens het niet aangeven van een schenking, dan kunnen zijn mede-erfgenamen op grond van deze beslissing het bestaan van die schenking inroepen om aan te tonen dat een van de elementen van de heling voorhanden is. Het bestaan van de gift is dan immers '*erga omnes*' bewezen. (144)

77. Een strafrechtelijke vrijspraak belet de burgerrechtelijke sanctie van de heling niet. (145) *A fortiori* ook niet de beschikking van buitenvervolginstelling. (146) Zo ook zal verjaring van het strafbaar feit niet het verval van de civiele sanctie met zich meebrengen, want beide vergrijpen hebben hun eigen verjaringstermijn. Voor het burgerlijk delict is dit dertig jaar. (147) Deze termijn begint te lopen vanaf de dag van de heling. (148) Dagtekenen de manoeuvres echter van voor het overlijden, dan begint de verjaring pas te lopen vanaf het opvallen van de nalatenschap. (149)

140) VAN SINAY, T en VERSTAPPEN, J., Boedelbeschrijvingen, nr. 36.

141) DE PAGE, Traite élémentaire de droit civil belge, IX, nr. 650, p. 473 en nr. 657, p. 477 en DILLEMANS, R., PUELINCKX-COENE, M. en VERSTRAETE, J., 'Overzicht van rechtspraak (1968-1977), Erfenissen', T.P.R., 1978, nr. 24, p. 103.

142) WYLLEMAN, A., 'Het gezag van gewijsde: uitdrukking van het rechterlijk gezag', T.P.R., 1988, 58, nr. 41; VAN SINAY, T. en VERSTAPPEN, J., Boedelbeschrijvingen, €91, M. 407 e.v.

143) Neufchâteau, 8 oktober 1986, Jur. Liège, 1987, 684, met verwijzingen; WYLLEMAN, A., 'Het gezag van gewijsde: uitdrukking van het rechterlijk gezag', T.P.R., 1988, 78, nr. 89, met verwijzingen. Deze auteur geeft zeer uitvoerig de voorwaarden en grenzen aan van de toepassing van deze regel.

144) Neufchâteau, 8 oktober 1986, Jur. Liege, 1987, 687; VAN SINAY, T. en VERSTAPPEN, J., O.C. 191, nr. 407.

145) Rb. Antwerpen, 7 februari 1958, R. W., 1957-58, 1198, noot A.D. en Antwerpen, 27 juni 1984, Rev. Not. B., 1985, 144.

146) De beschikking van buitenvervolginstelling heeft geen enkel gezag van gewijsde op burgerlijk gebied. Rb. Tongeren, 22 januari 1965, R. W., 1967-68, 797; Rb. Brugge, 2 oktober 1978, T.V.B.-R., 1983, nr. 3, p. 15 met verwijzing naar VANHOUDT, C.J., Strafvordering, dl. II, E. Story-Scientia, 1974, 279 en VAN QUICKENSORNE, M. en DEKKERS, R., 'Examen de jurisprudence (1965-1972), les successions et libéralités', R.C.J.B., 1975, nr. 126, p. 179.

147) Cass., 24 februari 1966, Pas., 1968, I, 138; noot H.S. bij Rb. Brussel, 10 maart 1926, B.J., 1926, 600 en DILLEMANS, R., PUELINCKX-COENE, M. en VERSTRAETE, J., 'Overzicht van rechtspraak (1968-1977), Erfenissen', T.A.R., 1978, nr. 24, p. 104.

148) DE PAGE, H., o.c., IX, 485, nr. 668.

149) DE PAGE, H., ibidem.

78. De vordering uit hoofde van heling kan maar moet niet noodzakelijk gesteund zijn op een strafrechtelijke inbreuk of veroordeling. Aangezien de sanctie ook niets te maken heeft met schadevergoeding, gesteund op artikel 1382 B.W., blijft de vordering van de mede-erfgenamen onaangetast, ook al zou de schadevergoeding als bijkomstige sanctie van de verjaarde strafsanctie niet meer opvorderbaar zijn. (150)

VII. Toepassing van de sanctie – Noodzaak van vonnis of dading

79. De sanctie kan slechts toegepast worden nadat een vonnis of arrest hierover definitief heeft beschikt of vroeger, indien betrokken partijen hierover tevoren de zaak onder elkaar bij dading hebben geregeld, eventueel om erger te voorkomen.

80. De notaris-vereffenaar zal de sanctie niet ambtshalve kunnen toepassen. De mede-erfgenamen zijn immers vrij de sanctie al dan niet toe te passen.

Vanzelfsprekend zal de notaris de partijen over hun rechten en plichten inlichten. Indien, in het kader van een gerechtelijke verdeling, de mede-erfgenamen de toepassing van de wet eisen zal de notaris het resultaat van zijn bevindingen weergeven in zijn staat van vereffening. Komt de notaris tot het besluit dat er naar zijn inzicht heling heeft plaatsgehad, dan zal hij daarmee bij de verdere verdeling rekening houden.

Zijn alle partijen het eens, dan kan een dading tot stand komen. In het andere geval zal een proces-verbaal van zwaarigheden worden opgesteld en zal de uiteindelijke beslissing bij de burgerlijke rechter liggen. (151)

81. De sanctie kan toegepast worden vooraleer men tot effectieve verdeling komt. De mede-erfgenamen of de echtgenoot-deelgenoot kunnen reeds over de geheele goederen beschikken alvorens de rest van de nalatenschap/gemeenschap is verdeeld. Zijn er verschillende mede-erfgenamen, dan vormen de geheele nalatenschapsgoederen het voorwerp van een afzonderlijke verdeling (zie supra, nr. 59 en bemerkingsen in noot). De geheele gemeenschapsgoederen worden eigen goederen van de benadeelde echtgenoot. (152) Hij kan er meteen over beschikken.

150) Cass., 24 februari 1966, Pas., 1968, 1, 138; DILLEMANS, R., PUELINCKX-COENE, M. en VERSTRAETE, J., 'Overzicht van rechtspraak (1968-1977), Erfenissen', T.P.R., 1978, nr. 24, p. 104 en VAN QUICKENBORNE, M. en DEKKERS, R., 'Examen de jurisprudence (1965-1972), les successions et libéralités', R.C.J.B., 1975, nr. 126, p. 179.

151) Wij volgen hier het standpunt van VAN S1NAY, T. en VERSTAPPEN, J. in Boedelbeschrijvingen, 193, nr. 411. Wij komen hiermee terug op een eerder ingenomen, minder ver gaand standpunt waarbij wij beweerden dat het de notaris - ambtenaar van de willige rechtsmacht niet toekomt de sanctie zonder vonnis of akkoord toe te passen, ook niet in het kader van een gerechtelijke verdeling. Ook achtten wij het toen moeilijk denkbaar dat een notaris, als onpartijdig raadsman, zijn beslissend oordeel zou geven over een subjectief element als 'bedrieglijke bedoelingen' van de heler (zie VERSTRAETE, J., 'Heling van erfgoederen of gemeenschapsgoederen', N.F.M., 1992, p. 293, onder verwijzing naar THUYSBAERT, M., Taak van de notaris in de gerechtelijke verdeling, 74).

152) CHAMPENOIS, G., o.c. in Rép. Defrénois, 1989, 929.